

Beyitler

Folklorun yalnızca tek bir halka mahsus olan türlerine seyrek rastlanır. Çünkü folklor meydana gelişi, yaşama şekilleri ve hayatta tuttuğu yeri bakımından şiir sanatının en beynelmilel türü olarak sayılır. Yine de dünya folklorunda yalnızca bazı özel halklara mahsus türler de vardır. Böylelerine en başta Ukrayna halk destanlarını örnek vermek mümkündür. Tatar halkının beyitlerini de, folklorun işte bu az rastlanan ve dolayısıyla sadece Tatar halkına has sanat türü olarak zikretmek mümkündür.

Beyitler genelde hemen hemen baştan sona kadar facialı olaylara bağlı olduğundan, bu tür eserlerin meydana gelmesini de Tatar halkının çok karışık, uzun asırlar boyunca facialı olarak gelen tarihî kaderleriyle bağlı görmek gerekir. Bu, hakikaten de böyle olmalıdır.

Bu fikri beyitlerin tür olarak meydana gelmesini ve şekillenmesini belirleyen bazı özellikler de doğrudur. Mesela, bizim beyitlerin pek çoğunda daha eserin ilk mısralarında vakanın yılı, ayı, hatta sık sık günü de gösterilir. Bu, eski hem çok eski elyazmalarında geniş bir şekilde yayılmış haldedir. Fakat durum yalnızca bundan ibaret değildir. Aynı metot çok eski zamanlardan beri mezar taşlarındaki yazmalarda da kullanılır. Eski Sümer-Akad, Mısır, Babil; Asur, Hitit ülkeleri edebiyatından alınan misaller üzerinde durmaksızın, bizim meseleye daha yakın olan Türk halklarının mezar taşlarındaki yazmalara başvurmak mümkündür. Bu, dünyadan göçen kişinin ölüm zamanını, yılını, ayını, gününü göstermek mezar taşları için alışılmış bir şekildir. Tek mesele sadece bunda değildir. Bunlar tıpkı bizim beyitlerdeki gibi, mezar taşlarındaki yazmalarda da sık sık manzum şekilde yazılmıştır. Facia, bahtsızlık, aniden helak olmaktan söz eden mezar taşı yazıları ve aynı vakaları tasvir eden beyitler. Bu birliktelik, bu ortaklık beyitlerin şiirsel temelinde ve onların şekillenmesinde önemli bir rol oynamış olsa gerek. Genelde beyitlerde de, mezar taşlarında da söz, halkın ihtiramını kazanmış ülkenin kahramanı, onun hayatı, yaptığı işleri kahramanlıkları ve feci ölümü hakkındadır.

Aslında, beyitlerin en eski örnekleri günümüze kadar muhafaza edilmemiştir. Fakat böyle eserlerin var olduğunu iyice biliyoruz. Mesela, Büyük Bulgar kahramanlarımıza ithaf edilmiş beyitler.

Yine de beyitlerin günümüze kadar gelenleri de eski çağların olayları hakkında epeyce bilgi verirler. Mesela, Bulgar şehirlerinin, umumiyetle de eski Bulgar ülkesinin güzelliği, zenginliği, halkının çalışkanlığı, mahareti, faaliyetleri hakkında biz çok sayıdaki tarihi kaynaklara sahibiz. Fakat bizim için burada en önemli olan şey, halkın gönlünde eski

zamanlardan beri muhafaza edilen beyitlerin de işte bundan söz etmeleridir.

Bulgar ülkesinin birkaç asır devam eden bu mutlu hayatı XIII. asrın ortalarına yaklaşınca kesilir, şehirleri harap edilir, ülke halkının pek çoğu esir alınır veya savaşta öldürülür. Burada önemli bir mesele üzerinde durmadan geçmek mümkün değildir. Tarihten malum olduğu üzere, Bulgar halkı Moğol saldırılarına karşı keskin bir mücadele yürütür, senelerce Moğollar'ın Rus toprağına ve Avrupa ülkelerini girmelerini engeller. Sonunda Bulgar ülkesi de Moğollar tarafından işgal edilir. Fakat Moğol saldırıları hususunda bildiğimiz beyitlerde hiç bir söz yoktur. Fakat şu Semerkant hükümdarı, dünyanın yarısını titreten Aksak Timur'un Bulgar şehrini işgal etmesi, onu tarumar etmesi, ateşe vermesi, halkını kılıçtan geçirmesi, öldürmesi ya da esir alması hakkında, beyitler tafsilatıyla bilgi verirler.

Bulgar ülkesinin Aksak Timur saldırılarından harap edilmesinden sonra, çok geçmeden, Rus knezi Fedor Pesti bu ülkenin başkentini ve diğer pek çok şehrini küle çevirir. İşte bu devirlerden sonra Tatar halkının kendi komşusu olan Ruslardan gördüğü ve uzun asırlar boyu süren cefası ve faciası başlar. Bu facianın en ağır, en karışık, hakikî manasıyla derin facialı devri XVI. asrın ortalarına rastlar. Moskova'nın büyük knezi cani Korkunç İvan, Kazan şehrini işgal eder, halkının büyük çoğunluğunu kılıçtan geçirir, halkı zorla nehre sokup vaftiz eder. Bundan sonra artık Tatar halkının hakikaten asırlar boyunca süren faciası başlar ve bu bugün bile sürmektedir. Nice vakittir çiçek açan ülkenin, Kazan Hanlığının başkenti Kazan, ne hikmettir, bundan sonra Rus şehri olarak ilan edilir.

Böyle büyük tarihî vacialar beyitlere aksetmeden duramaz, elbette Rus folklorunda da, Tatar halk edebiyatında da Kazan'ın işgal edilmesi merkezî meselelerden birisi olur. Tatar halkında bu konuya ithaf edilen çok sayıda beyit meydana gelir. Onların en önemli konularından birisi, işte bu feci vakaların odağındaki Süyimbike imajıdır. Bu durum pek tabiidir. Çünkü daha Kazan alınmazdan önce esir edilen Süyimbike'nin kaderinde bütün memleket ve bütün halkın faciası yansır. Bu hakikaten de böyle olmuş olmalıdır. XVI. asırda "Kazan Tarihi"nin cahil, şovenist müellifi de bu facianın anlamını iyice anlamış olmalı. Anlaşılan, facia o kadar derin, insanın aklının alamayacağı şekilde olmuş ki, mezkur "tarihçi" de bu vahşete tarafsız kalamamış. Mesela, kendi kitabında o Süyimbike'nin ağıtlarını o kadar tafsilatlı anlatır ki, bu ağıtları işitmiş gibi

oluruz. Nesir olarak yazılan bu ağıtlar Türk-Tatar'ın eski cenaze törenlerine bağlı geleneksel ağıtları hatırlatır, yalnız muhtevasıyla değil, ritimli ve kafiyeli şekilde yazılmış dili ile de. Bu ağıtların kaynağında Tatar halk edebiyatındaki ağıt türü hakkında tetkikler yapmak mümkündür.

Nitekim, Tatar halk edebiyatında ortaya çıkan beyitlerinin muhtevası ve sedası, türün uzun yıllar boyunca tekâmül eden özelliklerini açıklayıp, malum derecede onların işte tam bu yönde gelişme imkânlarını gösterirler.

Beyitlerde, millî bağımsızlık için aralıksız, mücadelenin diğer çağlardaki olayları da geniş yansıma bulur. XIII-XIV, XVI-XVIII, özellikle de XIX. asır olayları hakkındaki beyitlerin çoğunda işte bu millî bağımsızlık için mücadele vakaları geniş yer tutar. Önceleri bize mezkur eserlere sınıf mücadelesi beyitleri olarak bakmayı öğrettiler. Daha derin bir şekilde düşünülürse, bu beyitlerin hepsi de o millî bağımsızlık için yapılan mücadelenin beyitleridir. Bu fikir müşahhas eserler yardımıyla da ispat edilir. Böyle beyitlere misal olarak halk arasında çok yaygın olan "Urta Tigeneli Beyiti"ni vermek mümkündür. Bu beyitte sınıf mücadelesinin kıvılcımları da var gibi. Fakat gerçekte Tigeneli ismiyle bilinen köylerde yaşayan halkların, köylülerin Çarın askerlerine karşı gelmesi temelde topyekün Hıristiyanlaştırmaya karşı yürütülen mücadele idi. Halkı bu hadisede maddî menfaatlardan ziyade ruhî baskı, zorla Hıristiyanlaştırma korkutur. İşte bu yüzden halk karşı gelir, köyden Çar askerlerini kovup çıkarır ve bir yıl boyunca köyde, yalnızca köyde de değil, çevredeki köylerin hepsinde de kendisi hakim olur. Çar'm askerleri başkaldıran halkı acımasızca cezalandırırlar, elbette. Bu konular da beyitte açık ve tafsilatlı bir şekilde anlatılır.

Esasen facialı vakaları dile getiren tür olarak, beyitler, türlü savaşlar zamanında özellikle faalleşirler. Buna bağlı olarak Tatar halk beyitleri arasında Rus-Japon Savaşı, Birinci Dünya Savaşı, İç Savaş, II. Dünya Savaşı (Büyük Vatan Savaşı) gibi tarihî feci vakalara ithaf edilenleri de büyük yer tutarlar. Onlar adette, tek tek savaşlara ithaf edilen beyitler olarak, büyük ve geniş bir devreyi teşkil ederler. Böyle devrelerin en büyükleri ve vakaları derinden aksettirenleri Rus-Japon Savaşı'na, Birinci Dünya Savaşı'na ithaf edilenlerdir. Bu gruplara dair olan beyitlerin umumî sayısı onlardır. Bu derlemede verilen mahsus örnekler bu tür beyitlerin özelliklerini biraz olsun göz önüne getirmeye yardım diye düşünmek gerek. Ne yazık ki, feci vakalara ithaf edilen onlarca sayıdaki ve şiir sanatı bakımından güzel olan beyitlere biz burada yalnızca birkaç misal verebildik.

Buraya kadar tarihî beyitler hakkında söz edildi. Aslında, konuya daha kesin yaklaşıncaya, tarihî-içtimâî beyitlerden söz etmek gerekir. Fakat beyitlerin muhtevası yalnızca bununla sınırlı

değildir. Onlarda epeyce büyük yeri, gündelik yaşayış temelde şahsi facialara bağlı eserler alır. İşte bu beyitlerin tipik ve klasik örneği, hiç şüphesiz, halk arasında çok yaygın olan, şimdi bile sevilen "Sak-Sok Beyit'dir. Doğrusunu söylemek gerekirse, Tatar halk edebiyatında bu eserden daha popüler ve bundan daha güzel beyit yok gibidir. Buna gündelik yaşam beyitleri olarak bakmak da tek yönlü olur. Çünkü burada dünya folklorunun en ciddî, karmaşık meselelerinden birisi vardır. Beyitte yedi yaşındaki iki çocuğun faciası anlatılır. Kim bilir hangi haylazlıkları için anneleri iki oğluna Sak ile Sok olun diye beddua eder. Ana bedduası hemen gerçekleşir ve çocuklar iki kuşa dönüşüp, uçup giderler. Bundan sonra artık onlar dünya yok oluncaya kadar ikisi de ebediyen yalnız yaşamak zorunda kalırlar. Onlar birbirleriyle de, ana-babalarıyla da bir araya gelemezler. Çünkü ana bedduası buna izin vermez.

Bazı âlimler burada, bazı pedagojik-didaktik kanunların da varlığını görmeye çalışırlar. Fakat gerçekte mesele çok daha karmaşıktır. Çünkü eserin tarihî-etnografik kaynakları çok eski zamanlardan gelir. Ana bedduasının müthiş gücü, kudreti, kuvveti ve devamlılığı hakkındaki malumatlar pek çok halkın mitolojisinde geniş yer tutar. Sonraları bu mesele başka tür eserlere de, mesela bazı halkların masallarına da girer ve burada da aynı güçlü ve feci yankısını bulur. Bizim Tatar halk edebiyatında ise Sak ile Sok hakkında sadece beyitler değil, derin feci muhtevaya sahip olan efsânelerde de ortaya çıkar ve halk arasında yayılır. Yalnız onlar müstakil olarak değil de belki bu beyit tesirinde meydana gelirler. Herhalde, onların muhtevası da işte tam bununla ilgilidir.

Beyitlerin çok eskiden gelen şiirli veya halkın eski görüşleriyle bağlı köklerini açıklamak için halk arasında aynı şekilde yaygın olan "Suga Batkan Gayşe (Suda Boğulan Ayşe)" beyitini ele almak mümkündür. Bu eser beklenmeyen ve gerçekte hiçbir ciddî sosyal ya da müşahhas hayat şartlarına bağlı sebebi olmayan bir facia hakkındadır. Bir gün sonra düğünü olacak bir gelin çarşamba günü suda boğularak ölür. Bunun üstünde düşünüp tipolojik metotlara müracaat edilince, bir şey ortaya çıktı: Burada eserin ve oradaki bu facianın sırrı işte bu çarşamba günündeymiş. Burçlar bilgisinde ve daha sonraki çağlarda İslam'da da yayılmış görüşlere göre, çarşamba günü hiçbir ciddî iş ile meşgul olmamak gerekir. Yalnız ibadet yapmak, dua etmek, kurban kesmek ve Allah'a tapınmak gerekir. Ayşe de işte bu gün çamaşır yıkamaya gider ve neticede suda boğulur. Hayatta, çarşamba gününün facilarından, türlü âdetler üzere korunmak, hatta kurtulmak da mümkündür. Halk edebiyatının trajik türü olan beyitlerde bu mümkün değildir. Demek ki, beyitin tarihî-etnografik kaynağı çok eskiden gelen

inançlar, görüşler, gelenekler, örf ve âdetlere bağlıdır. Aynı zamanda bu eser çok eskiden gelen halklar arası ilişkileri de ortaya koyar.

Yaşayışa ait beyitlerde, münferit kişilerin hayatında olan çok çeşitli v*e çok sayıdaki facialardan söz edilir: Açlık-çıplaklık, baskılar, eziyetler, gündelik yaşamdaki beklenmedik facialar. Bu tür beyitler arasında kadın ve kızların acı kaderini dile getirenleri özellikle büyük yer tutarlar. Çünkü gündelik hayatın asıl zorluğu, sayısız faciaları hepsinden de önce kadın ve kızların omuzuna düşer; istemediği kişiyle evlendirilmek, aklıktan azap çeken ana-babanın öz kızlarını yaşlı ve zengin birine satması, hatta aynı sefalet yüzünden küçücük çocukları

İÇTİMAĞIY TURMIŞ HEM KÜNKÜRİŞTARİHİ

VAKIYGALAR HEM ŞEHİSLER TURINDA

ŞEHRİ BULGAR*BEYİTLERİ

Selam ulsm sifta, Bulgar, ulug danlar küterdin,
Medeni seher uldığın Yavrupaga küsterdifi.

Sinin izge balaların kitapların aldılar,
Nadanlık ve cehaletni ayak aşka saldılar.

Timirden ve taşlardan salgan binalar veyran,
Ni sebepten uldı veyran, gafiller ulır heyran.

İski taşlar, tiren bazlar yatır anda bu zaman,
Eğer kaytıp kürir bulsa, tanımaz idi anı han.

Ciharım titretmiş idi sinin ulug şevketin,
Kayda milkin, kayda gıymın, kayda büyük devletin?

Şehri Bulgar manarası yazulı iken başları,
Şehri Bulgar meçitinde bar da evliya başları.

Şehri Bulgarnın kızları kindir başmak kiygenner,
Sabak ukırğa kilgende cir astmdin kilgenner.

Şehri Bulgar yullarına taş pulatlar salalar,
Şehri Bulgar velileri karşı çıgıp alalar.

Gabdrahman kuyısından devaga su alalar.
Gabdrahman tav başına nezir kurban çalalar.

Gabdrahman kuyısının kuyısının tübi tiren, suvı küp,
Gabdrahman sehabenifi isimi kalgan, üzi yuk.

Rabiga küllerinin elif kibik yulları.
Şehri Bulgar velilernifi kükke aşkan nurları.

Rabiga küllerinin eyleneleleri kuvak;
Cılıy-cılıy gamel kilyık, bu dünyada biz kunak.

satmak, genç gelinin Çar'ın ordusunda askere giden kocasından ayrılması vb.

Beyitleri belirli bir sisteme oturtup, onların yalnız muhtevasını araştırmaya başlasak bile, Tatar halkının tarihî facialarının pek çok taraflarını, özelliklerini açıklamış olurduk. Böylece, bu türün edebî özelliklerini açıklamaya da yol açılırdı. Bu yönde, okuyucunun itibarına takdim edilen bu derleme de belli bir yardım gösterir diye düşünmek gerek.

Tatar halk beyitleri ve münacaatlarıyla daha yakından tanışmak için biz aşağıdaki kitabı takdim ediyoruz: *Tatar Halik teati*, Beyitler; Hazırlayanlar: Ehmedova F.V., Nadirov İ.N., Camaletdinova K.B., Kazan 1983.

İÇTİMAİ HAYAT VE GÜNDELİK YAŞAM

TARİHİ VAKALAR VE ŞAHISLAR HAKKINDA

BULGAR ŞEHRİ BEYİTLERİ

*Selam olsun sana, Bulgar, yüce şanlar kazandın,
Medeni şehir olduğunu Avrupa 'ya gösterdin.*

*Senin hayırlı evlatların kitaplarını aldılar,
Cehaleti ayaklar altına aldılar.*

*Demirden ve taşlardan yaptığın binalar viran,
Neden oldu viran, gafiller olur hayran.*

*Eski taşlar, derin çukurlar yatıyor orada bu zaman,
Eğer dönüp görececek olursa, tanımazdı onu han*

*Cihanı türetmişti senin ulu şevketin
Nerede mülkün, nerede ilmin, nerede büyük devletin?*

*Bulgar şehri minaresi, yazılmış başları,
Bulgar şehri mescidinde var evliya başları.**

*Bulgar şehri kızları kendir çarık giymişler,
Ders öğrenmeye gelirken yer altından gelmişler.*

*Bulgar şehrinin yollarına taş saraylar kurarlar
Bulgar şehrinin velileri çıkıp karşılarlar.*

*Gabdrahman kuyusundan deva için su alırlar,
Gabdrahman dağ başına** adak kurban keserler.*

*Gabdrahman kuyusunun dibi derin, suyu çok,
Gabdrahman sehabenin ismi kalmış, kendisi yok.*

*Rabiga göllerinin*** elif gibi yolları,
Bulgar şehri velilerinin göğe yükselmiş nurları.*

*Rabiga göllerinin etrafı sazlık
İyi ameller edelim, bu dünyada biz konuk.*

Bulgar şehrinin minarelerinin başında Arapça yazmaların olduğu biliniyor. Rivayet olunur ki, Bulgar'ın camisinin önünde yer altı yolları varmış. Arkeologlar tarafından henüz ispatlanmamıştır. ** **Gabdrahman Kuyusu**, Gabdrahman Dağı, *** **Rabiga Gölü**: Bulgar şehrinin kutsal sayılan yerleridir.

Şehri Bulgarlara bardım ziyaret kılırımın dip,

Rabiga küllerin kürgeç, selamet bulırımın, dip.

KAZAN BEYİTİ

Tarihi cidi yüzde kildi timir Bulgarga,
Gabdulla carının kulından Bulgar seherin aldıya.

Ul bülükün sunında, Kazan suvı buyında
İki uğılı kilüben, Kazan seherin saldıya.

İki yüz altmış iki yıl Kazan müsılman kulmda,
Ahır barı surunda urıs halkı aldıya.

Gazıyları küp idi, millaları çuk idi,
Galimneri küp idi, zamanı Yediger irdiye.

Bu cihan münevver idi, cebir-cefa yuk idi,
Mürir-mürşid küp idi, zamanı hup irdiye.

Galimneri dust idi, mürşidleri hass idi,
Barca düşman pest idi, zamanı Yediger irdiye.

Yediger harının bir kızı kaldı tugız yeşinde,
Halik işliy içinde küp gakıllı irdiye.

Tugız yüz illi cidide Yediger kitti dünyadan,
Atasının urımına han bulırsın tidiye.

Sin müennes degilmüsen, hanga layık tügilmisin,
Muñça irlen barında han bulmasının tidiye.

Uşbu süzden gıybret aldı, bu dünyanı yukka sandı,
Atasının surunda üz canın üzi aldıya.

Nesilinde bir ir bar irdi, isimi amfi Şigali,
Şifalara yar irdi, tutkın bulmuş irdiye.

Küp halayık bardılar, küp mal birip aldılar,
Uşbu seher Kazanga han kıldılar irdiye.

Şehri Kazan içinde Şigali hem han buldı,
Dünya digen sarayga cebir-cefa tuldıya.

Urıs halkı işeydi, Şigalige kuşıldı,

Şigaliden İvan urıs Kazan şehrin aldıya.

KAZAN YANU TURINDA BEYİT

Evvel başlap ut çıktı Safiulla murzadan,
Yalkmı İcara tütinner bik nık çıktı murcadan.

Düşembe kün bazarda yuktır atnın alası.
Sigizinde-tugızmda yandı Kazan kalası.

Bulgar şehirlerine gittim ziyaret edeyim diye

Rabiga göllerini görünce, selamet bulayım diye.

KAZAN BEYİTİ

Tarihi yedi yüzde* geldi Timur Bulgar'a
Gabdulla Han 'in elinden Bulgar şehrini aldı ya.

O bölüğün sonunda, Kazan suyu boyunda,
iki oğlu** gelip, Kazan şehrini kurdu ya.

iki yüz altmış yıl*** Kazan Müslüman elinde,
En sonunda Rus halkı aldı ya.

Gazileri çok idi, mollaları çok idi,
Alimleri çok idi, Yedigir**** devri idi ya.

Bu cihan münevver idi, cebir-cefa yok idi,
Mürir-mürşit çok idi, devri güzel idi ya. * ' .

Alimleri dost idi, mürşitleri has idi,
Bütün düşman alçak idi, Yedigir devri idi ya.

Yedigir hanımı bir kızı kaldı dokuz yaşında,
Halkı çalışkan, çok akıllı idi ya.

Dokuz yüz elli yedide***** Yedigir gitti dünyadan,
Babasın yerine han olursun dedi ya.

Sen kadın değil misin, hana lâyük değil misin,
Bunca erler, hepsi de han olmam dedi ya.

İşte bu sözden ibret aldı, bu dünyayı yok saydı,
Babasından sonra kendi canını kendi aldı ya.

Nesilinde bir erkek var idi, ismi onun Şigali*****
Şifalara***** yar idi, esir olmuş idi ya.

Çok halayık gitti, çok mal verip aldılar,
işte bu şehir Kazan 'a han etmişlerdi ya.

Kazan şehri içinde Şigali ve han oldu,
Dünya adlı saraya cebir-cefa doldu ya.

Rus halkı çoğaldı, Şigali 'ye katıldı,

Şigali 'den, Ivan Rus, Kazan şehrini aldı ya.

KAZAN YANGINI HAKKINDA BEYİT

Evvel ateş çıktı Safiulla mirzadan
Mevli kara dumanlar pek kuvvetli çıktı bacadan.

Pazartesi günü bazarda yoktur atın alası
Sekizinde-dokuzunda yandı Kazan kalası.

* "Tarihi yedi yüz"; miladî 1300 yılıdır. Aksak Timur ise Bulgar'a 1391 yılında yaklaşır. *İ.Gabdulla Han: Bulgar hanlarından birisidir. Rivayetlere göre Kazan şehrini Gabdulla Han'ın iki oğlu, Alimbek ve Altınbek kurmuş. _*jH İki yüz altmış iki yıl boyu diye anlamak gerekir. İ*İ*.Yedigir Han; Kazan'ın son hanı (1522-1565). ÜÜÜÜDokuz yüz elli yedi (miladî 1500) diye yanlış tarih verilmiştir. üüüŞigali (Şahgali): Kasım Han'ın oğlu (1506-1567). Rus çarlarının eliyle Kazan tahtına üç defa (1518-1521, 1546, 1551) geçmiş Kasım Han'ı ***** "Şifalara yar idi"; ağır hallerden kurtarıcı olması gerektiği göz önünde tutulur.

Birev yığılay balam dip, birev yığılay anam dip,
Nerse almağa kirmeyler, ut içinde kalam dip.

Utken yılını aşlıkını cil kuygançı urdılar,
İki bitse arasına halayıklar tuldılar.

Cumga künni Usiyege bik küp kişi bardılar,
Ul kün hizmet kuyılğannan pujarnıylar ardılar.

Surav üçin sudibmy iskemiyege utırdı,
İki-üç tabak kegazni cavap birle tutırdı.

Bigzi kişi yurtların strahuvat itkenner,
Kızdırganga çıdıy almıy, yügirip çıgıp kitkenner.

Yusuf baynıfı abzarında dürt at yangan didiler,
Kimniki dip suragaç, Şamilniki didiler.

Uzgan yılını kızı buldı, kuydı aşlık başların,
Atnadan sun tutup bulmıy pulatların taşların.

İki bala yügire, bir-birsinden uzarga,
Meşke vdegi knyaz kilgen Kazandığı pujarga.

İki biste arasında urın yuktır kazlarga,
Pujarnıylar kibigip tuşken süt içerge bazlarga.

İki kişi çıgıp bara yekşembi kün bazarga,
Bu ni gacep, bu ni hikmet, kaheer tüştü Kazanga.

Şimbe kündeği pujarda kıybla yaktan cil ise,
Kızıl mescid üstüne su sipmedi pulise.

Jaluba birirge dip pulisege bardılar,
Strahuvuy kunturları akça birirge ardılar.

Şimbe kündeği pujarda kata tütün kara tütün kapladı,
Tihvinskiy çirkevin pulitsiya sakladı.

Cıyıp kindir, kiyizni pujarlıynar kapladı,
Galimcan hezret mescidini huday üzi sakladı.

Pujarnıylarının atları çapkan sayın puşkıra,
Tigercip uram hatınları: "Canabız" - dip kıkırara.

Safiulla murza abzıy at cibergen bakçaga,
Bu pujarın sebebi - strahuvuy akçada.

Tigercip uramı zur uram, yürüp bulmıy kumluktın,
Bu pujarın buluvı bar da günah şumluktın.

Pujardın çıkkan malını yul üstüne saldılar,
Yullarga salgan malları bar da üyilip yandılar.

Zenger mescid yanganda su sipmiyçe kittiler,
Tüyap çıgargan malları bar da yanıp bittiler.

SÜYİMBİKE BEYİTİ

Min de biş yüz un bişte bu dünyaga kilgenmin,
Ata-ana devletin kitmes diyip bilgenmin.

*Biri ağlıyor yavrum diye, biri ağlıyor anam diye
Niye almaya girmiyorlar, ateş içinde kalırım diye.*

*Geçen yıl ekini yel dökmeden biçtiler,
İki mahalle arasına halayıklar doldular.*

*Cuma günü Usıya 'ya pek çok kişi geldi
O gün iş yapıldığından itafiyeciler yorulular.*

*Sorgu için hakimiskemleye oturdu
İki üç tomar kağıdı cevapla doldurdu.*

*Bazı kişiler evlerini bekleyip korumuşlar
Kızdırmasına dayanamayıp koşup gitmişler.*

*Yusuf Bey'in ağılında dört at yanmış dediler,
Kiminki diye sorunca, Şamil 'in dediler.*

*Geçen yıl sıcak oldu, yaktı ekin başları,
Bir haftadan sonra tutulmaz binaların taşları.*

*İki çocukkoşuyor, birbirini geçmeye,
Moskova 'daki knez gelmiş Kazan 'daki yangına.*

*İki mahalle arasında yer yoktur kazlara İtfaiyeciler
susayıp gelmiş süt içmeye ambarlara.*

*İki kişi çıkıp gelir pazar günü pazara,
Bu ne acayıp, bu ne hikmet, kahır düştü Kazan 'a.*

*Cumartesi günündeki yangında kible yönünden yel eser,
Kızıl mescid üstüne su sıkmadı.*

*Şikayet etmek için jandarmaya gittiler,
Muhafız güçleri para vermekten yorulular.*

*Cumartesi günündeki yangında kara duman kapladı,
Tihvinskiy kilisesini kolluk güçleri korudu.*

*Toplayıp kendiri, keçeyi itfaiyeciler kapladı,
Galimcan hazret mescidini Allah korudu.*

*İtfaiyecilerin atları koştukça nefeslenir,
Tigercip sokağının kadınları: "Yanıyoruz!" diye bağırır.*

*Safiulla Mirza at göndermiş bahçeye,
Bu yangının sebebi koruma parasında.*

*Tigercip sokağı büyük sokak, yürünmez kumluktan
Bu yangının olması hepsi günah yüzünden.*

*Yangından çıkan malı yol üstüne bıraktılar,
Yollara bırakılan malların hepsi de yandılar.*

*Zenger Mescit yanarken su serpmeyen gittiler,
Yığıp çıkardığı malların hepsi yanıp bittiler.*

SÜYÜMBİKE BEYİTİ

*Bin beş yüz onbeşte bu dünyaya gelmişim
Ana-baba devletini gitmez diye bilmişim.*

Ata-ana kulmda bir kaygı da kürmedim,
Kaygularını kürirmen dip iseplep te yürmedim.

Kazannarga Kırımnan kitirdi beni tek dirim,
Kazarının bir yeş hanı Cangali buldı idim.

Han biykesi bulgaçdm, iki (yıl) gına turgaçdın,
Tul kaldım, kaygılı buldım, han dünya kuygaçdın.

Kırımlık Safagerey Kazanga han buldı,
Üç hatim bulsa da, dürtinçige mini aldı.

Dünyaları hafalı, zamanalar butaldı,
Kazanga kürşi illerden padişalar küz saldı.

Safagerey vakıtında bik küp buldı sugışlar,
Herkaydan yav kilgeçtin avır buldı sulışlar.

Undürt yıl gumirim ütti Safagerey han bilen,
Kazan seheri künilsiz, yulda tükken kan bilen.

Seher tısında sugış, içinde tulgan afet,
Şul tınıçsız vakıtta Safagereyim vafat.

Meskev hanı Kazarını almak bula üzine,
Kazanlılar fitne aç, karamıylar süzime.

Başkara almıym işinni, tıfüata almıym kişini,
Herkaysı üzi bilgen bulıp, yürttiler ortak işni.

Han kabin üstüne kurdırdım taç manara,
Didim: "Üzim ülsem de, isimim küp yıgla bara".

Manaranı kurgaçtıyn küneştiler halime,
Meskevge hat yazdıra şıl kündeşim - zalime,

"Sugış üçin Süyümbike manaranı saldı", dip,
Tağı yazgan "Kırımnan yana gasker aldı" dip.

Minde ul niyet bulmadı, min sugış tilemedim,
Murzalarını yuk fikirin küzime de ilmedim.

Murzalarga min eyttim, Meskev bilen bilişiyk,
Hiçbir cebir itmese, buysınıyk ta kilişiyk.

İndi alay bulmasa, küçli bilen küreşmiyk,
Sulıh buzmıyk, mal biriyk, sugış diyip süyleşmiyk.

Tınıç tursak, küp yıllar kannarıbiz tügilmes,
Meskev birlen şevde kılsak, devletibiz kimimes.

Bu süzimni murzalar hiç te kabul kürmedi,
Ni kaderli eytsem de, bir süzim de kirmedi.

Meskev eyte: sugışmagız, min Kazarını alırımın,
Rencimegiz, ahırında yahşi uk cefa salırımın.

Şunu işitkeç Kırımğa kiterge de uyladım,
Küreçekler bulganga, kabul tügil tilegim.

Karasular murzalar, Meskev süzin alımıylar,
Karşılıknı meskevler minnen diyip afüıylar.

Ana-baba elinde bir kaygı da görmedim,
Kaygılar görürüm diye düşüniüp de durmadım.

Kazanlara Kırım 'dan getirdi beni talihim,
Kazan 'in bir genç hanı Cangali* oldu kocam.

Han hanımı olup, iki yıl durunca,
Dul kaldım, dertli oldum, han dünyadan göçünce.

Kırımlı Safagerey** Kazan 'a han oldu,
Üç hanımı olsa da, dördüncü beni aldı.

Dünyaları kaygılı, zamane karıştı,
Kazan 'a komşu ülkelerden padişahlar göz koydu.

Safagerey zamanında pek çok oldu savaşlar,
Her taraftan düşman gelince zor oldu yaşayışlar.

On dört yıl ömür sürdüm Safagerey han ile;
Kazan şehri perişan, yolda döktüğü kan ile.

Şehir dışında savaş, içinde dolu afet,
Bu kötü zamanda Safagerey 'im etti vefat.

Moskova hanı Kazan 'ı almak ister kendine,
Kazanlılar fitne çıkarır, bakmazlar sözüme.

Yapamıyorum işimi, dinletemiyorum kimseye,
Herbiri bir bilmiş gibi yürüttüler ortak işi.

Hanın kabri üstüne yaptırdım taş minare
Dedim: "Kendim ölsem de, ismim ebedi kalır."

Minareyi yaptırdım diye kaskandılar halimi,
Moskova'ya mektup yazdırır rakibim zalime.

"Savaş için Süyümbike minareyi yaptırdı" diye,
Yine yazmış "Kırım 'dan asker aldı" diye.

Bende bu niyet olmadı, ben savaş istemedim,
Mirzaların boş fikirlerine kulak da vermedim.

Mirzalara ben söyledim, Moskova ile görüşelim,
Hiçbir cebir etmese, boyun eğip barışalım.

Eğer öyle olmasa, güçlü ile mücadele etmeyelim,
Barışı bozmayalım, mal verelim, savaş etmeyelim.

Barış içinde olursak, uzun yıllar kanlarımız dökülmez,
Moskova ile ticaret yapsak, devletimiz eksilmez.

Bu sözümü mirzalar hiç kabul etmedi,
Ne kadar söylesem de, bir sözüm de kâr etmedi.

Moskova der: Savaşmayın, ben Kazan 'ı alırım,
İncinmeyin, sonunda çok cefa ederim.

Bunu işitince Kırım 'a gitmeyi de düşündüm,
Daha göreceğim varmış kabul olmadı dileğim.

Görüştüler mirzalar, Moskova'nın sözünü almazlar,
Direnmeyi Moskovalılar benden diye bilirler.

Cangali; Kasım Han'ın oğlu (1519-1535). Moskova tarafından Kazan'a han olarak 1532 yılında koyuldu.

Safagerey; Kazan'da Kırım hanları Gereyler hanedanından (1509-1549)

Akmulla namaz ukıy, ak namazlığın jeyip,
Akmulları ütirik, Devletşa yürüy bayın.

Devletşanm avılı - Üfinin aryagmda,
Akmulları ütirenler ziriklik aryagında.

ŞAGIYR TUKAY BEYİTİ

Bismillahi ve billahi, ukıdık kurban gayiyin,
Biz eytebiz, siz tınlagız Tukay şagıyr beyitin.

Tukız yüzde unüç yılda, april ikisinde,
Tukay miskin vafat bulgan Klyeçkin bulnismda.

Ak kiletnin kilesin ile bilmiy ilesin,
"Ecel" agay, sin nişliysin, kile bilmiy kilesin.

Ak kiletnin aldmda kaldı benim cilenim,
Yigirmi altıda ülip kitti Tukay şagıyr, süygenim.

Tavik yürüy kırlaşıp, kızlar yürüy cırlaşıp,
Biznifi üçin cır yazdı tırşıp ta tırmaşıp.

Yügire ürdek, yügire kaz butı uzınga küre,
Biz Tukaynı süyebiz cırı maturga küre.

Izba artında almağaç, kisip cirge salmağaç,
Cırla, munay, sargay, ül, matur Tukay kalmagaç.

Mescit başı manir-manir, manir sayın bir talir,
Bizni yetim kaldırıp, kitti biznifi şep şagıyr.

Tukay abızı, yeş çağırman bile idik biz sini,
Umurlar uylama, unıtımbız biz sini.

Alma birdim-almadın, tenke birdim-sayladın,
Biznifi matur dünyamızda nik iki-üç yıl kalmadın?

Tavga minsem(tav biyik, tüben tüşsem-tamırlık,
Tukaym cuygan yeşlerge huday birsin sabırlık.

Aktır cilenim minim, küktür cilenim minim,

5

Kabirinde tınıç yukla, canım, şagıyrim minim.

*Akmolla namaz kılar, ak seccadesini serip,
Akmolla 'yi öldürüp, Devletşah gezer zenginleşip.*

*Devletşah'ınköyü Ufa'nın ötesinde,
Akmolla 'yi öldürmüşler çalılık ötesinde.*

ŞAİRTUKAY BEYİTİ

*Bismillahi ve billahi, okuduk Kurban Bayramı 'nı,
Biz söyleriz, siz dinleyin Tukay a şair beyitini.*

*Dokuz yüz on üç yılında, Nisanın ikisinde
Tukay zavallı vefat etmiş Kilyaçkin Hastanesinde.*

*Ak ambarın kilidini kapamayı bilmeden kapıyorsun,
Ecel ağa, sen ne yapıyorsun, gelmeyi bilmeden geliyorsun.*

*Ak ambarın önünde kaldı benim parkem,
Yirmi altıda ölüp gitti Şair Tukay, sevdiğim.*

*Tavuk yürür gıdaklayarak, kızlar yürür şarkı söyleyerek,
Bizim için türkü yazdı çalışıp çabalayarak.*

*Koşturur ördek, koşturur kaz bacağının boyuna göre,
Biz Tukay 'ı severiz türküsü güzel diye.*

*Dam ardında elma ağacı, kesip yere atmayınca,
Söyle kederlen, sarar, o, güzel Tokay kalmayınca.*

*Mescit başı nakış nakış, hep nakısı bir lira,
Bizi yetim bırakıp, gitti bizim güzel şair.*

*Tukay amca, genç çağından bilirdik biz seni,
Unuturlar diye düşünme, unutmamız biz seni.*

*Elma verdim almadın, para verdim saydın,
Bizim dünyamızda niye iki üç yıl kalmadın?*

*Dağa çıksam dağ yüksek, aşağı insem çalılık,
Tukay'ımı kaybeden gençlere Allah versin sabırlık.*

*Aktır şalım benim, göktür şalım benim,
Kabrinde rahat uyu, canım, şairim benim.*

ŞAMİL BEYİTLERİ / ŞAMİL BEYİTLERİ

BİRİNCİ BE YİT

Tarih min de sigiz yüz de ki illi tugızmcı yılda,
Çirkas yirinde Kavkazda katı suğış bulıp vallah.

Knyez Şamil - başı anlamın ki anı pulun alganlar,
Biyik tavga yul salgannar, ki meglüm kıylayık, vallah.

Biyik tavnım başında ki Şamil tuplar atadır,
Biyik tavnıfı başında ki .ermiy cıyılıp yatadır.

BİRİNCİ BEYİT

*Tarih bin sekiz yüz elli dokuz yılında,
Çerkez yerinde Kafkas 'ta sert bir savaş olmuş, vallahi.*

*Bey Şamil, başı onların, ki onu esir almışlar,
Yüce dağa yol yapmışlar, ki malum kılalım vallahi.*

*Yüce dağ başında, ki Şamil toplar atar,
Yüce dağın başında asker toplanıp durur. ^s*

Mini algaç, sugışka emir buldı barırğa,
Meskevler bilen birge Kazarını hem alırğa.

Şahgaliler bargannar, Kazanı da algannar,
Mini satkan murzalarınun başın cirge salgannar.

Yediger bilen kündeşim tağı da kulğa tuşken,
Mini yandurgan utka üzi de yahşi pisken.

Garib balam Ütemiş altı yeşine çitti,
Fani dünyadin ütti, andan bir kaygım bitti.

Dünyaga kilgen adem kaygı kürmiyçe turmıy,
Dünyada şat yürğennin de tufraktır ahır urını.

AKMULLABEYİTİ

Bismillahi ve billahi, çitti kurban gayiti,
Biz gazamız, siz ukıfız - Akmullanm beyiti.

AkmuUanın. arbasım buyatkannar dan için,
Akmullanı ütiringenler kürinmegen mal için.

Akmullanm çalması Devletşanıfi bilinde,
Devletşanıfi sakalı Akmullanm kulında.

AkmuUanın kulmda üç tenkelik yüzigi,
Akmullanı ütiringenner bıyıl yılını küz güne.

Akmullanm kamzulu uka bilen tiktirgen,
Akmullanm gaziz başın Devletşa dımgız ütiringen.

Akmullanm artırman Devletşalar kugandır,
Akmullanı ütiringende tirsekleri taygandır.

Akmullanm kumganı Devletşada kaytkandır,
Devletşanıfi sakalı Akmullada kaytkandır.

Akmullanm kitapların üyip kine yandırğan,
Devletşanıfi işitkeç, neçelnikke ley aldırğan.

Akmullanm işlepesi, aldı yeşil hetfe bar,
Akmullanın yanında siksen tefike akça bar.

Cemis iniş buyında usken diyler bir tirek,
Akmulla tikli namnı niçik ütirmek kirek?

Yemli Cemis buyında üsip kile bir tirek,
Milla ütiringen sibir kitken biznifi ilde bik sirek.

Devletşanıfi kulında, AkmuUanın künilinde,
Akmullanı ütiringende kimner buldı kiefişte.

Akmullanm başında bıyıl kiygen tübetey,
Devletşalar tanar idi - Mühemmetlatıyf pünetey.

Akmullanm arbasım iki kük at tartadır,
Akmullanm gaziz başı yul buymda yatadır.

Beni alınca, emroldu savaşa gitmeye,
Moskovalılarla birlikte Kazan 'ı almaya.

Şahgaliler gitmişler, Kazan 'ı da almışlar,
Beni satan mirzaların başını yere atmışlar.

Yadigâr ile rakibim de esir düşmüş,
Beni yakan ateşte kendisi de yanmış.

Garip yavrum Ütemiş altı yaşına girdi,
Fâni dünyadan göçtü, ondan bir kederim bitti.

Dünyaya gelen insan dert görmeden yaşamaz,
Dünyada mesut olanın da topraktır son mekânı.

AKMOLLABEYİTİ

Bismillah ve billahi, geldi Kurban Bayramı ,
Biz yazarız, siz okuyun Akmolla 'nın beyitini.

Akmolla'nın arabasını boyatmışlar nâm için
Akmolla 'yi öldürmüşler görünmeyen mal için.

Akmolla 'nın sarığı Devletşah 'ın belinde,
Devletşah'ın sakalı Akmolla'nın elinde.

Akmolla 'nın elinde üç kuruluşluk yüzüğü,
Akmolla 'yı öldürmüşler bu yılın güz günü.

Akmolla 'nın hurkası sırmayla dikilmiş,
Akmolla 'nın aziz başını Devletşah domuzu yemiş.

Akmolla'nın ardından Devletşahlan kovmuşlar,
Akmolla 'yı öldürünce de sıvışmışlar.

Akmolla'nın ibriği Devletşah'a dönmüştür,
Devletşah'ın sakalı Akmolla'ya dönmüştür.

Akmolla 'nın kitaplarını yığıp yakmış,
Devletşah 'ı işitince, idareciye leyi?) aldirmış.

Akmolla 'nın şapkasında yeşil kadife var,
Akmolla 'nın yanında seksen kuruş para var.

Cemis çayı boyunda büyümiş derler bir kavak,
Akmolla gibi bir meşhuru nasıl öldürmek gerek.

Güzel Cemis boyunda büyür bir kavak,
Molla öldürüp Sibiryaya 'ya giden bizde pek seyrek.

Devletşah'ın elinde, Akmolla'nın gönlünde
Akmolla 'yı öldürmede kimler bulundu nasihatla.

Akmolla 'nın başında bu yıl giydiği süslü şapka,

U

Devletşahlar inkâr ederdi Muhammetlatıfi tanık diye.

Akmolla'nın arabasını iki boz at çeker,
Akmolla'nın aziz başı yol boyunda yatar.

Kazandagı knyezler üzi tınıç bulırğa,
Her kayusu kul kuygan mini esir kılırğa.

Cılav küylerin uynap, uymçılar uzata,
Munlı küyli uymnar hestretlerni kuzgata.

Uylap aldım, kıyamet kupkan melle bugün, dip,
Tagı uyladım, cılavçılar minim kibik tügil, dip.

Kaysı eyte: "elvidag", kaysı eyte: "elfirak",
Min ey tem: "behil bulgız, kitem indi bik yırak".

Barıp citkeç deryaga, kitirdiler kiymege,
Gazız tillerim beylendi, bilmiyim ni süz dimege.

Küyme kitti kuzgalıp, karçıgaday kuşni alıp,
Min garip-bıçaradan akılını alıp, huşm alıp.

Bulgaga çıkkanda karadım min kalağa,
Kaldı cılap Kazanım, uhşap üksiz balağa.

Bara turgaç biz çittik Züye digen kalağa,
Kildi andagı buyar-murza bizni kürip kalmağa.

Barıp citkeç Züyege, anda da üç kün hırdık,
Çıkmadık biz bir cirge, kime içinde utırdık.

Andan kittik Meskevge, kürip sefer mihnetin,
Esir bulıp barabız, kürmiy dünya zinetin.

Küp zamannar bargaçtm, Meskevge barıp çittik,
Bu behitsiz başlarga ni bula? - dip biz küttik.

Kızlar meydanı digen bir urmga ilttiler, Biraz
karap turgaçtn bizni yurtka kirttiler.

Kirgen yurtka karavıl kuydılar bir un kişi,
Çıgarımylar, yürütmeyler hem kirtmiyeler bir kişi.

Kün de uza, tün de uza, hesretdin tenim sıza,
İki buyar kilgen bir kün, birsi "eyde" dip kul suza.

Esir bulgaç ni çara, kuzgaldım min bıçara,
Balam bilen ikibizni kayda alar alıp bara?

Barıp kirdik zur yurtka, içinde anın hansaray,
Küp kişiler cıyılğan, barısı da bizni karyı.

Padişah ta şunda üzi, mina eyte bir süzni,
"Balan munda asralır, irge birem min sizni".

Diyip munda balamnı kulımnan da aldılar,
Esirlikten yangan idim, tagm utka saldılar.

İşittim min, balamnı puplar algannar diyip,
Gakılı da yuk sabıynı dinnen çıgaralar dip.

Şul yılını uk mini de patşa birdi bir hanga,
Kasıymdagı Şahgali - Kazanga düşman canga.

Kazan'dakiknezler rahat etmek için,
Her biri el basmış, beni esir etmeye.

Ağlama türküsünü yakıp oyuncular uğurlar,
Kederli yanık havalar hasretleri depreştirir.

Düşündüm, kıyamet kopmuş sanki bugün, diye,
Yine düşündüm, ağlayanlar benim gibi değil, diye.

Kimisi diyor: "elveda", kimisi diyor: "elfirak",
Ben diyorum: "helal edin hakkınızı, gidiyorum artık
çok uzak'

Varınca deryaya, getirdiler gemiye,
Aziz dilim bağlandı, bilmem ne demeli.

Gemi hareketlendi, laçın gibi kuşu alıp,
Ben garip bıçarenin aklını başından alıp.

Volga'ya çıkınca baktım ben şehre,
Kaldı ağlar Kazan 'im, benzer öksüz çocuğa.

Sonunda biz ulaştık Zöye adlı şehre,
Geldi oradaki bey-mirza bizi görüp bakmaya.

Varınca Zöye 'ye, orada da üç gün durduk,
Çıkmadık biz bir yere, gemi içinde oturduk.

Oradan gittik Moskova 'ya, görüp sefer mihnetini,
Esir olup gidiyoruz, görmeden dünya zinetini.

Nice vakitten sonra Moskova 'ya vardık,
Bu talihsiz başlara ae olur diye bekledik.

Kızlar Meydanı adlı bir yere götürdüler
Biraz baktıktan sonra bizi binaya soktular.

Girdiğimiz binaya bekçi koydular on kişi,
Çıkarmasalar, yürütmezler, sokmazlar bir kişi.

Gün de geçer, gece de, hasretten tenim sızlar,
İki boyar gelmiş bir gün, birisi "haydi" diye elini uzatır.

Esir olunca, ne çare, kaldım ben bıçare,
Yavrumla ikimizi nereye götürürler bunlar?

Varıp girdik büyük binaya, içinde onun Çar sarayı,
Çok kişi toplanmış, hepsi de bizi seyredir.

Çar da burada kendisi, bana der şu sözi:
"Çocuğun burada korunur, kocaya veririm ben sizi."

Deyip burada çocuğumu da elimden aldılar,
Esirlikten yanıştım, bir daha ateşe atıldılar.

İşittim ki, çocuğumu papazlar almış diye,
Aklı ermeyen Sabıyi dinden çıkarırlar diye.

Aynı yıl Çar beni de verdi bir hana,
Kasım'daki Şahgali, Kazan'a düşman hana.

Kazan-Meskev arasında tagın bir sugış buldı,
Cinilgeçtin kazanlılar, sulihka kineş kıldı.

Kazandığı türeler sulihka kul kuygannar,
Mini Meskevge uzatıp, tınıç turmak bulgannar.

Sulıhtan sun ilci kildi mini Meskevge alırga,
Devletimnen ayırıp mini, gurbetlikke salırga.

Nidir çara tekdirge, yuktır yanda hiç kişim,
Alındım min hebiska, müşkil buldı her işim.

Bardım hanım kahirine, tükdim küzdin yeşimni,
Didim: "Kürgil halimni, sattılar şul başımni.

Bile almıysm halimni, işim hezir bik gasir,
Dürt yeşinde gaziz balan minim bilendir esir.

Sin ülgende ük allanın emiri iken firakka,
Esir bulıp, uğun bilene kitebiz şul yırakka.

Sinin isen çağında mutıyg idik emirine,
Bugün buldık canlı ülik, alsana, canım, kabirine.

Cinazafını uzattım, cılap küzim taldırıp,
Bugün min kitem Meskevge, sini cirde kaldırıp",

Diyp süyledim kabirge ben tillerim kipkençi,
Cıladım ben mufi bulıp, küz yeşlerim bitkençi.

Tekdir şulay yazgaçtin hiç bendenin işi yuk,
Yeş urınına kan aksa da, hiç jellevçi kişi yuk.

Devletim kulumdin kitkeç, üç küngeçe cıladım,
Hiç te şefkat bulmağaç, bir hudaydin suradım.

Küzim saldım deryage, kilgen küyme alırga,
Ülmegen canlı ülikni lehitlege salırga.

Han saraydan devletni, mal-zinnetni aldılar,
Üç küngeçe mallar taşıp, küymelerge saldılar.

Emir buldı kiterge, küymelerge citerge,
Küzlerimnin nuru bitti, bilmiyim ni hel iterge.

İki adem tutup mini utırttılar arbagı, Tehit-
behitimni kaldırıp, küyme yanma barmaga.

Küzim saldım halıkka, küylep-cılap uzata,
Kaysıları: "Meskev hanı rehimli", - dip yuvata.

Seher tamam gürlıydir, cılav-sıktav tavışı,
Mına tuşken kaygılar - murzaların tabısı.

*Kazan, Moskova arasında yine bir savaş oldu
Yenilince Kazanlılar, barışa karar verdi.*

*Kazan 'daki beyler barış imzalamışlar,
Beni Moskova 'ya verip, barış yapmak istemişler.*

*Barıştan sonra elçi geldi beni Moskova 'ya götürmeye
Memleketimden ayırıp beni, gurbete atmaya.*

*Nedir çare kadere yoktur yanımda hiç kişim,
Atıldım ben hapse, müşkül oldu her işim.*

Vardım hânımın kabrine, döküm göz yaşımı
Dedim: "Gör halimi, sattılar bu başımı.*

*Bilemezsin halimi, işim şimdi pek zor,
Dört yaşında aziz çocuğun kaldı benimle esir.*

*Daha sen öldüğünde Allah 'in emriymiş ayrılık,
Esir olup, oğlunla gidiyoruz işte uzağa.*

*Senin sağlığında itaatli idik emrine,
Bugün olduk canlı ölü, alsana, canım kabrine.*

*Cenazeni uğurladım, ağlayıp gözümü döküp,
Bugün ben gidiyorum Moskova 'ya, seni yerde bırakıp.*

*Deyip söyledim kabire dilim kuruyasıya,
Ağladım keder olup, göz yaşım bitesiy.*

*Hüda böyle yazınca hiçbir kulun işi yok,
Yaş yerine kan aksa da, hiç arayan kişi yok.*

*Devletim elimden gidince, üç gün ağladım,
Hiç şefkat almayınca, tek Allah 'tan diledim.*

*Göz attım deryaya, gelmiş gemi almaya,
Ölmemiş canlı ölüyü, lahitlere atmaya.*

*Han sarayında devleti, mal-zinneti aldılar,
Üç güne kadar mallar taşıyıp, gemilere attılar.*

*Emroldu gitmeye, gemilere binmeye,
Gözlerimin nuru gitti, bilmem ne etmeli.*

*İki adam tutup beni oturttu arabaya,
Taht-bahtımı bırakıp gemi yanına varmaya.*

*Göz attım halka, yana yakıla uğurlar,
Kimileri: "Moskova hanı merhametli" diye avunurlar.*

*Şehir uğulduyor hep ağlama, inleme sesi,
Bana düşen kederler, mirzaların kazancı.*

* Zalime kuma; Cangali ve Safagerey'in hanımlarından başka Cangali saltanatı naibi Gevherşad da olabilir.

O Şahgali'yi çağırma vb. görevlerde Moskova ile sıkı ilişkidir. Bu konuda "Şura"da şöyle denilmiş: "Süyümbike ile oğlu Ütemiş Gerey Han için ve Kazan halkının harap olmasından korkup ağlar ve türlü çarelere başvururdu" (1908, no:23, 714 s.). 1467 yılından 1552 yılına kadar Kazan ile Moskova arasında ondan fazla savaş olur. Süyümbike bunların birkaçını görmüş olmalı. Bu konuda "Kazankaya İstoriya"da geniş malumat verilmiştir. Çar; İvan Groznyi IV (1533-1584). Kazan'ı Rusya'ya ilhak etmede, daha doğrusu işgal etmede önemli rol oynamıştır.

Biyik tavnın başında Şamil yasagan yullar bar,
Ki ul tavga minip bulmy, Şamil kuygan karavillar.

Şamilni pulun alirga prikaz kildi padişadan,
Şamil tavına mingenler hiçbiri kiri kaytmadı.

Şamilnin üz yulı birlen bir un suldat minip kitti,
Eylenip çıkmadı anlar, Şamil başlarına çitti.

Yullar tarlıgı sebepli unarlap suldat minedir,
Birniçe suldatlar kayttı, dip kineş ittiler, vallah.

Hisap tüşti neçellerge: bu işler yaramas bizge,
İkinci yakdin minerge ki heyle yasayık, vallah.

Bu biyik tavga minerge ki heyle yasayık bizler,
Barca gasker birge minip miltuklar atayık, vallah.

Timirçilerni aydılar, ırgak yasayık, didiler,
Ki ul ırgak barınakları, ki ırgakday kıyılanları.

Bir batalun suldatlarga yaşattılar timir ırgak,
Batalunda min kişi tavga miner bir yulı, vallah.

Tavnın ikinci yağındin bir min kişi kitti anda,
Miner kasdı ilen tavga Şamilnin yanma, vallah:

Azaplamp bu min suldat ki ul tavga mindiler,
Miltık ata başladılar, müşkil uldı Şamil işi.

Ul kalanm urtasında Şamil yasagan ki mescid,
Ata başlaganm kürip, mescidke kirdiler kaçıp.

Şamilnin bir hatını bar, urıstan algan hem anı,
Müsilman bulgan ul dehi, uğıl-kız bilegen, vallah.

Müsilmanın dinindin Şamilnin iki hatını bar,
Tüştiler hem pulun anlar, zari-zar kıyıldılar, vallah.

Şamilnin bir hatımna miltıkın yedresi tiydi, ^s
Burgalanıp yıglap, ul miskin ki ul cirde can birdi.

Baların pulun alganda Şamil mescidde idi,
Kumanda keldi hem anda Şamilni tutmağa, vallah.

Neçelnikler emir kıyıldı bir un suldatka kirirge,
Şamilni tutup alirga mescidnin içinden, vallah.

Ki bu kirgen suldatların başlarm barsının kisti, Ki
andin çıkmadı anlar, Şamil başlarına çitti.

Murdar tiz çıkmagandin sun yene de kirdi suldatlar,
Ki nicesi kirşe anda, kiri çıkmadılar, vallah.

Padişahdan prikaz kilgen Şamilni tiriley rutarga,
Şunun için emir kıyıldı, tup atudan tuktarga.

Ki atsalar idi tupnı, ültirir idi Şamilni,
Kineş itti neçelnikler, ki ilci barsm, didiler.

Yüce dağın başında Şamil 'in yaptığı yollar var,
Ki o dağa çıkılmaz, Şamil koymuş karakollar.

Şamil esir almaya buyruk geldi Çardan,
Şamil dağına çıkanların hiçbiri geri dönmedi.

Şamil'in kendi yoluna beş on asker çıkıp gitti,
Dolaşmaya kalmadılar, Şamil başlarına geldi.

Yolların darlığından on kadar asker çıkar,
Birkaç asker döndü, diye öğüt verdiler, vallahi.

Hesap yaptı subaylar, bu işler yaramaz bize,
Diğer taraftan çıkmaya da hile yapalım, vallahi.

Bu yüce dağa çıkmak için hile yapalım,
Bütün asker beraber çıkıp tüfek atalım, vallahi.

Demircileri topladılar, kanca yapalım, dediler,
Ki o kancanın tırnakları, kanca gibi yaptıkları.

Bir tabur askere yaptırdılar demir kanca,
Taburdaki bin kişi dağa çıkar bir anda, vallahi.

Dağın diğer tarafından bin kişi gitti oraya,
Çıkma kasdıyla dağa Şamil yanına, vallahi.

Uğraşıp bu bin asker, dağa çıktılar,
Silah atmaya başladılar, müşkül oldu Şamil'in işi.

O şehrin ortasında Şamil yapmış mescit,
Ateşin başladığını görüp, mescide girdiler kaçıp.

Şamil'in bir hanımı var, Rus 'tan almış onu,
Müslüman olmuş o dahi, oğul-kız yetiştirmiş, vallahi.

Müslüman dininden Şamil'in iki hanımı var,
Düşüler onlar da esir, ahuzar ettiler vallahi.

Şamil'in bir hanımına topun güllesi değdi,
Kıvranıp, ağlayıp, o zavallı o yerde can verdi.

Çocukları esir alınırken Şamil mescitte idi,
Emir geldi oraya, Şamil 'i yakalamaya, vallahi.

Subaylar emretti beş on askere girmeye,
Şamil'i yakalamayı, mescidin içinden vallahi.

Bu giren askerlerin hepsinin başlarını kesti,
Oradan çıkmadı onlar, Şamil başlarına yetti.

Bunlar çabuk çıkmadığından yine girdi askerler,
Nicesi girse de oraya, geri çıkmadılar vallahi.

Çar'dan emir gelmiş Şamil'i canlı yakalamaya,
Bu yüzden emrolundu, top atışını durdurmaya.

Atsalar idi topu, öldürürlerdi Şamil'i,
Danıştı subaylar, elçi gitsin dediler.

Eğer Şamil çıkmasa andin, ümit üzsin az canındın,
Ki tuplar atamız mundin, mescitni vatamız, vallah.

Ki bu süzleri eytirge barıp kirdi ilci mescidke,
Üre turdı ki Şamilge, bu süzni süyledi, vallah.

"Süzimni işit, eye kinez, birdi padişa prikaz,
Şamilni tiriley tutunuz, ütirmefiiz, digen vallah.

Eğer çıkmasafi ki üzifi, tnlamasafi benim süzüm,
Tup birlen ki üçramız, üzifl hem üleşin, vallah.

Bu süzime fikir salıp, anladmmı, kinez?" - didi.
Şamil başın cirge bügip, küp uylap turdı ul zaman.

Yene başın küterip ul, ilcinin, hem başın tutup,
Neçelnıldege bar eyt, dip, men eytken süzlerini,
vallah.

"Meni mesciddin çıkarıp, kullarına pulun alıp,
menim muynıma bav salıp, başımni kiserler, vallah.

Belki alar mini asarlar, aşmasa başım kiserler,
Gazaplarga başım tüşer, ki kurkam çıkarga, vallah.

Meni alar asmasalar, ki başımni kismeseler,
Kuru gazap kıylmasalar, ki üzüm çıkarım, vallah".

Şamilnin yanmdin kaytıp, anın süzlerin süzledi,
Yene ilcini kudılar Şamilge barıp eytirge.

Şamil eytti ki ilçige, "çıkaram üz çayım birlen.
Ki mesciddin çıksam, didi, üzünüz biliniz", vallah.

Çıgıp kitti ilci mesciddin, Şamil uyladı küp süzler,
Neçelnikler kineş kıyldı, aldav bulmasmı bu, vallah.

Şamil nerselerin aldı, tevekkelni allaga saldı,
Mesciddin çıkuben bardı barca gasker yanına, vallah.

Çıkkın segat pulun akdılar, barca çikez naşın akdılar,
Biznin padişaga kaldılar, sugış bitirdiler, vallah.

Urıs padişahı birlen yigirmi dört yıl sugış kıyldı,
Ahırı pulun aldılar, sugış bitirdiler, vallah.

Şamilnin üzi bilen bir ugılın tutdılar anda,
Ayırmıy Şamil yanmdin Pitirburga ilttiler, vallah.

Tarih min de sigiz yüz de ki illi tukızınçı yılda,
Ardan digen su buyında Şamilni tutular, vallah.

Mühemmet saf anı surasanız, selamet hizmet itedir,
Hatıftuz tün-kün kütermiz heberinizni ciberiniz.

Biyik-biyik tike tavlar, tav üstinde kara urmanlar,
Adem ütmes kara urmanlar, ki şunda turamız, vallah.

İy etkeyim, enkeyim, dehi agay-tugannarın,
Analarım-bebkelerim, behil bulıruz mendin, vallah.

*Eğer Şamil çıkmasa oradan, ümit kessin kendi canından,
Toplar atarız buradan, mescidi yıkarız vallahi.*

*Bu sözleri söylemeye gidip girdi elçi mescide,
Yöneldi Şamil 'e, şu sözü söyledi, vallahi.*

*"Sözümü işit, ey kumandan, verdi Çar emir,
Şamil'i diri yakalayın, öldürmeyin diye, vallahi.*

*Eğer çıkmazsan kendin, dinlemezsen benim sözümü,
Top ile uçururuz, kendin de ölürsün vallahi.*

*Bu sözümü düşünüp, anladım mı, knez? " dedi,
Şamil başını yere eğip, çok düşündü o vakit.*

*Tekrar başını kaldırıp o, elçinin başını tutup,
Subaylara git söyle, benim söylediğim sözler, vallahi.*

*"Beni mescitten çıkarıp, ellerine esir alıp,
Benim boynuma baş vurup, başımı kesseler, vallahi.*

*Belki onlar beni asarlar, asmasalar başımı keserler,
Mescidi yıksınlar top atıp, beni de birlikte uçursun
vallahi.*

*Beni onlar asmasalar, başım kesmeseler,
Kuru azap etmeseler, kendim çıkarım vallahi.*

*Şamil 'in yanından geri dönüp, onun sözlerini söyledi,
Tekrar elçiyi gönderdiler Şamil'e gidip söylemeye.*

*Şamil dedi ki elçiye, "Çıkaram kendi isteğimle
Mescitten çıksam, kendiniz bilirsiniz " vallahi.*

*Çıkıp gitti elçi mescitten, Şamil düşündü çok söz,
Subaylar danıştılar, hile olmasın bu, vallahi.*

*Şamil eşyalarını aldı, tevekkül tuttu Allah 'a,
Mescitten çıkıp gitti bütün askerin yanına, vallahi.*

*Çıktığı an esiraldılar, bütün Çerkez 'in başını aldılar,
Bizim hükümdara kaldılar, savaşı bitirdiler, vallahi.*

*Rus Çarı ile yirmi dört yıl savaş yaptı,
Sonunda esir aldılar, savaşı bitirdiler, vallahi.*

*Şamil'in bir oğlu ile kendisini tuttular orada,
Ayırmadan Şamil'in yanından Petersburg'agötürdüler,
vallahi.*

*Tarih bin sekiz yüz elli dokuz senesinde, Ardan adlı
su boyunda Şamil'i tuttular, vallahi.*

*Muhammet Safa'yi sorarsanız, sağ-salim çalışıyor,
Mektubunuzu gece gündüz bekliyoruz, haberinizi
gönderin.*

*Yüce yüce yalçın dağlar, dağ üstünde koca ormanlar,
İnsan girmemiş koca ormanlar, buralarda dururuz,
vallahi.*

*Ey babam, anam ve ağabeylerim, kardeşlerim, Analarım
bacılarım, helal edin hakkınızı bana, vallahi.*

Tire-yak, avıl-barçalar, tire-yak duste-kürşiler,
Bügin kürgen dus-işler, behil mendin bulunız.

Dehi ebikey-babakay, behil bulunız mena dehi.
Kaynalar, kayniğeçler, behil bulunız mena dehi.

İplep yazarga barın ki vakıtımız tar buldı,
Barıgızga selam yazdım, kabul itesizler, vallah.

Ahali, köylüm, komşular hepiniz.
Bugün gördüğüm eş-dost helal edin hakkınızı.

Analarım, babalarım, helal edin hakkınızı,
Kayanatalar, kaynanalar, helal edin hakkınızı.

Tek tek yazmaya hepsini vaktimiz dar oldu,
Hepinize selam yazdım, kabul edin, vallahi.

RUS - FRANTSUZ SUGIŞI BEYİTLERİ / *RUS-FRANSIZ SAVAŞI BEYİTLERİ*

BİRİNCİ BEYİT

Bismilla eytip başladım bu beyitnifi başlarım,
Frantsuz bilen sugışıp, küpni kürdi başlarım.

Mindim tavnıfi başına, atım yazdım taşma;
Bu frantsuz azgan iken üzinin gaziz başına.

Frantsuzlar kilip kirgen Meskev digen kalağa
Biznifi gasker kilkeçtin, alar kaçtı dalağa.

Armiyeni cıydırıp, saylap-saylap aldılar,
Biz sugışka kirgende kuvanışıp kaldılar.

Uramnarın tutırsa da frantsuzlar Meskevniyi,
Uniki tipter bitirdi frantsuznın gaskerin.

Dürt-biş kirdik sugışka, kannar bildin aktılar,
Sugışlarını bitirgeç, bizge midal taktılar.

Frantsuznın atları bar da ifek tışavlı,
Frantsuznın suldatları ufıtsirga uşavlı.

Tiren sunin içinde uzm-uzm kamışı,
Uniki patşa içinde bir frantsuz tavışı.

Napuliunga tehit kirek, üz cirine cıymagan,
Biz Meskevge kirgeçtin, ul da üzin smagan.

Frantsuzlar munda kilgen, tanıdılar üzlerin,
Unda - başkurt, sulda -tipter, tabalmıdır izlerin.

Frantsuznın illeri, tügerek iken külleri,
Frantsuzlarını kuganda üttik biz küp illerni.

Frantsuznın küpiri, timir iken çilteri; Başkurt-tipter
tugan iken frantsuzdan ilgeri.

Frantsuznın kapkası, çilterli iken taktası;
Frantsuzlarını kuganda bizni alla sakladı.

Frantsuznın atları kırın cirde dulıydır,
Baskurt bilen tipterler frantsuznu turıydır.

Baskurt, tipter uklarını, tun bere küpleri,
Biz sugışta kürgenner eli munda bitmedi.

BİRİNCİ BEYİT

Bismillah deyip başladım bu beyitin başlarını
Fransız ile savaşıp, çok şey gördü başlarım.

Çıktım dağın başına, adımları yazdım taşına,
Bu Fransız azmışmış kendi aziz başına.

Fransızlar gelip girmiş Moskova şehrine,
Bizim asker gelince, onlar kaçtı bozkıra.

Orduyu toplatıp, seçip seçip aldılar,
Biz savaşa girince, sevinip kaldılar.

Sokaklarını doldursa da Fransızlar Moskova'nın,
Oniki tipter bitirdi askerini Fransız'ın.

Dörder beşer girdik savaşa, kanlar belden aktılar,
Savaşı bitirince bize madalya taktılar.

Fransız 'ın atları eh ipek kuşaklı,
Fransız'ın askerleri subaya benzer.

Derin suyun içinde uzun uzun kamışı,
Oniki hükümdar içinde yalnız Fransız sesi.

Napolyon'a taht gerek, kendi toprağına sığmamış,
Biz Moskova 'ya girince, o da kendini sınımış.

Fransızlar buraya gelmiş, tanıdılar kendilerini,
Sağda Başkurt, solda tipter, bulunmaz izleri.

Fransız'ın illeri, yuvarlakmışgöllerini,
Fransızları kovarken geçtik biz çok illeri.

Fransız 'ın köprüsü, demirden korkuluk yerleri,
Baskurt-Tipter kardeşmiş Fransız 'dan evveli.

Fransız 'ın kapısı, bezekli imiş tahtası,
Fransız'ı kovarken Allah korudu bizi.

Fransız 'ın atları tenha yerde solurlar,
Baskurt ile tipterler Fransız'ı doğrarlar.

Baskurt, tipter'in okları, doğru vurur çokları,
Savaşa gördüklerimiz henüz burada bitmedi.

Meskevge de kirdik biz, Napulimni kürdik biz,
Frantsuznı cifigende cir cimirip yürdik biz.

Frantsuznı kudık biz, üz iline sürdik biz,
Frantsuzlamı kuganda küp sularnı yüzdik biz.

Napuliunnın işlepesi kanga taplangan idi;
Biz sugıştan kaytkanda iller şatlangan idi.

Bu beyitni yazgan çakta kalemner kamış idi,
Üyge kirsen, tışka çıksafi, şatlıklı tavış idi.

İKİNCİ BEYİT

Frantsuznı illeri, tügerek iken külleri,
İfibaşınas miltık alıp, frantsuz kire ilgeri.

Frantsuznıfı kurabına, ut yağalar piçine,
Yafıgır kibik yedre yava Muskvanın içine.

Frantsuznıfı küpirin timir bilen birkirken,
Frantsuznıfı kişisin Aleksandr ütirtken.

Armiyelerni cıydırıp, maylap-caylap aldılar,
Kaybirevler biz kitgenge süyinişip kaldılar.

Napuliun bir tüş kürgen, yesin sukkan kuzini,
Biznikiler kuva çıkkaç, çak kutkargan üzini.

Frantsuznıfı kapkası, timir iken taktası,
Biznifi cirde bitken iken frantsuznıfı nefkasi.

RUS - YAPUN SUGIŞI BEYİTLERİ / RUS-JAPON SAVAŞI BEYİTLERİ

BİRİNCİ BEYİT

Bismillahi ve billahi, beyit yaza başladım,
İr urtası bulganda tугan ilni taşladım.

Tarih mifi de tuğız yüz dürtinçi yıl içinde
İlimizden çıgıp kittik şevvel ayı başında.

Biznifi yurtmfi kapkası içki yakka açıla,
Kürifi haknıfı tekdirin: Nefeka kaya saçıla.

Biznifi avıl zur avıl, urta uramga cıvıldı,
Zapâsnıylar kuvıla diğec, bigrek avıl tuyıldı.

Kilip kirdik kazarmaga, kayış budık billerge,
Hak tegale yazgan miken kaytularnı illerge?

Çıktım basu kapkasm, iki tun at bulayda,
Tугan ilge kaytırğa ümidim bar hudayda.

Türlü ülen çeçek ata kıryblalardin cil isse,
Nasıyp bulsa, şet kaytırbiz, padişalar kilişse.

Ben ilimdin çıkıkanda bigrek avır tuyıldı,
Suldatlarnı uzatırğa bütün avıl cıvıldı.

Moskova'ya da girdik biz, Napolyon 'u gördük biz,
Fransız'ı yenerken yeri titretip yürüdüük biz.

Fransız 'ı kovduk biz, kendi iline sürdüük biz,
Fransızları kovarken çok suyu geçtik biz.

Napolyon 'un şapkası kana bulanmış idi,
Biz savaştan dönerken iller sevinmiş idi.

Bu beyitin yazıldığı çağda, kalemler kamış idi,
Evegirsen, dışarı çıksan, sevinçli ses idi.

İKİNCİ BEYİT

Fransız'ın illeri, yuvarlakmışgöllerini,
Omuzuna tüfek alıp, Fransız girer önceleri.

Fransız 'in gemisinde, ateş yakarlar ocağında,
Yağmur gibi güller yağar Moskova 'nun içine.

Fransız'ın köprüsü demir ile berkitilmiş,
Fransız 'in adamını Aleksandr öldürtmüş.

Orduları toplatıp, yalan dolan aldılar,
Bazıları bizim gidişe sevinip kaldılar.

Napolyon bir düş görmüş, şimşek çakmış gözüne,
Bizimkiler kovalayınca, zor kurtarmış kendini.

Fransız'ın kapısı, demir imiş tahtası,
Bizim yerde bitmiş imiş Fransız'ın nafakası.

BİRİNCİ BEYİT

Bismillah ve billah, beyit yazmaya başladım,
Erkek yansyken ilimi ülkemi bıraktım.

Tarih bin dokuz yüz dört yılı içinde,
İlimizden çıkıp gittik Şevval ayı başında.

Bizim evin kapısı iç tarafa açılır,
Görün Hakk'ın takdirini; nafaka nereye saçılır.

Bizim köy büyük köy, orta sokağa toplandı,
Yedek askerler gönderiliyor denince, pek zor geldi.

Gelip girdik kışlaya, kayış doladık bellere,
Hak teala acep yazmış mı geri dönmelerini sılaya?

Çıktım kapıdan, iki doru at buğdayda,
Memleketime dönmeye ümidim var Huda 'dan.

Türlü otlar çiçek açar kıbleden yel esse,
Nasıp olursa, mutlu döneriz, hükümdarlar anlaşsa.

Ben ilimden çıkınca daha zor geldi,
Askerleri uğurlamaya bütün köy toplandı.

Biznifi Turay suldatların kantun kilgen kuvarga,
Küzden akkan kanlı yeşni mümkün tügil tyarga.

Çıkdım işik aldma, türlü kuşlar çırıldıy,
Sugışka dip kilip eytkeç, yürek begrim yarıldı.

İşik aldım almağaçta ayırım üse bir alma,
Tugan - usken illerimdinm ayırdı la bir alla.

Takdir miken bu işler, tedbir miken bu işler?
Merhum bulgan ata - anaga meglüm milen bu işler?

Biznin avılğa başları, irili - vaklı taşlı,
Küz yeşlerim bitti indi, ağadır kanlı yeşleri.

İrte turıp yışka çıktım, küzim tüşti havaga,
Cılaşuda yuktr fayda, tapşırayık allaga.

Biznin indir artları, yazga citer karları,
Bu cefadan kutkarırğa duga kılsın kartları,

Kün de kürip süyleşirge yırak kaldı arabız,
Biz fekıymı sagınsagız, bu betitke karagız.

Min Turaydan çıkında tekbir eyte başladım,
Yeşim yigirmi altıda tugan ilni taşladım.

Çıkkın basu kapkasın, bir karadım kayırılıp,
Turay digen illerdin kittik bizler ayrılıp.

Ben Teteşke citkende yuki bastı küzimni.
Ben ilimden çıkında eyte almadım süzimni.

Yapunnarnın kiyimi sarı bilen al iken.
Kızganmagız dünya malm, her kişiden kala iken.

Kulımdağı yavlıgım ilinip kaldı kiştede;
Biz sugışka kitesi yuk idi le iste de.

Biznin artta cil kapka, açıla - yabıla cil çakta,
Bulır şatlık gayıt kürü, biz bulmabız ul çakta.

Ben ilimde yürügende avır hizmet itmedim.
Padişalar kilişmese, tiz kaytırğa kitmedim.

Agay -ini iltkeç bizni, biş - altı kün küttiler,
Cidinçi kün sigizde ümid üzip kittiler.

Agaylarını uzatkaç, cıyılışıp cılaştık,
Ünüş kişi arasınnan altıbiz kitip adaştık.

Ünüş kişiden cidisi kaldı, behitliler bar iken;
Altı suldat sugışka kittik, küresibiz bar iken.

Suldatlarını uzattılar kiçatna kiç illerdin,
Kısan - kısan suldat kiyimi kayçan tüşer inlerdin?

Simbirge biz barıp kirdik düşembi kün kiç birlen,
Biznifi ümid üzilmidir, siznin kürgen tüş bilen.

*Bizim Turay 'in askerlerini vali gelmiş göndermeye,
Gözden akan kanlı yaşı imkan yok durdurmaya.*

*Çıktım avluya, türlü kuşlar cıvıldıyor,
Savaşa diye söyleyince, yüreğim bağrım yarıldı.*

*Avludaki elma ağacında başka büyüir bir elma,
Doğup büyüdüğüm yerlerden ayırdı ah bir Allah.*

*Takdir midir bu işler, tedbir midir bu işler?
Merhum olmuş ana babaya malum mu bu işler?*

*Bizim dağın başlan, irili ufaklı taşlan,
Göz yaşlarım bitti artık, akıyor kanlı yaşları.*

*Erkenden kalkıp dışarı çıktım, baktım havaya,
Ağlaşmakta yoktur fayda, bırakalım işi Allah 'a.*

*Bizim harman ardi, yaza ulaşır karları,
Bu cefadan kurtulmaya dua etsin ihtiyarları.*

*Gün görüp söyleşmeye uzak kaldı aramız,
Biz fakiri özleseniz, bu beyite bakınız.*

*Ben Turay'dan çıkarken tekbir getirmeye başladım,
Yaşım yirmi altıda memleketimden ayrıldım.*

*Çıkınca köyümden dışarı, bir baktım geri dönüp,
Turay adlı illerden gittik bizler ayrılıp.*

*Ben Teteş 'e ulaşınca uyku bastı gözümne,
Ben memleketimden ayrılınca diyemedim sözüümü.*

*Japonların giysisi sarı ile al imiş,
Esirgemeyin dünya malını, her kişiden kalır imiş.*

*Elimdeki şalım takılıp kaldı rafta,
Bizim savaşa gideceğimiz yoktu hiç akılda.*

*Bizim ardımızda yele kapılır, açılır kapanır yel estiğinde,
Olur sevinç bayram günü, biz olmayız o zaman.*

*Ben ilimde gezerken ağır hizmet görmedim,
Hükümdarlar anlaşmasa, çabuk dönmeye gitmedim.*

*Ağabey kardeş uzatınca bizi beş altı gün beklediler,
Yedinci gün sekizde ümit kesip gittiler.*

*Ağabeyler uğurlarken, toplanıp ağlaştık,
On üç kişi arasından altımız gidip kaybolduk.*

*On üç kişiden yedisi kaldı, şanslılar var imiş;
Altı asker savaşa gittik, göreceğimiz var imiş.*

*Askerleri uğurladılar, Perşembe akşamı illerden,
Daracak asker giysileri ne zaman çıkar sırtımızdan?*

*Simbir'e ulaştık Pazartesi günü geceleyin,
Bizim ümidimiz kesilmez, sizin gördüğümüz düş ile.*

Biznin sunin buyında bardır balık karmağı,
Tugan ilden kitüleri buldı temug gazabı.

Biyik tavnın başında saçıldı le budayım,
Şuşı sugış belasindin kutkarsa idi hodayım.

Kiç kungaçtin Simbirde maşınaga kudılar,
Bagun sayın kırığar kişi sanap tizip kuydılar.

Çalma kiyip tekbir eytti Kileş avıl hezreti,
Ak yüzime sarı sukti şuşı sugış hesreti.

Tetiş digen kalada akça almıylar kümürge;
Tevbe dugasın ukıganda avır buldı künilge.

Biznin artta ifiküde ürdek yüzer küller bar,
Yat cirlerge çıgıp kittik, utka kirir küner bar.

Üstimdegi kazakini alıp çüyge ilmedim,
Kuvılırga prikaz bulgaç, ni kıylasın bilmedim.

İrkutski kazarması üsti ağaç, tübi taş,
Şul kazarma içinde niler kürmiy biznin baş.

Suldat çığa uyınga, kır kazı tik tizilip,
Biznin için kimner cılıy, yeş bala tik üzilip.

Turab suvı ağadır biznin indir buymça;
Biznin başlar kitedir hak yazmışı buymça.

Benden kalgan kiyimnemi çüydin çüyge iliğiz,
Cıym tugan cıylışkaç, bir tugan yuk, diyiniz.

Tugannarımız, ukırsız, citkeç kurban gayitin,
Bu kegazge ben yazamm suldatların beyitin.

Meglümdir sizlerge, duga kılığız bizlerge,
Siz sugışka çıgasız dip, heber buldı bizlerge.

Bu beyitni alınız, alınız da ukıfız,
Sugıştağı bendelerge heyir-duga kılınız.

*Bizim suyun boyunda vardır balık oltası,
Silalardan ayrılmak oldu cehennem azabı.*

*Yüce dağın başında saçıldı buğdayım,
Bu savaş belasından kurtarsa idi Hûda 'm.*

*Gece olunca Simbir'de trene koydular,
Her vagon kırkar kişi sayıp dizip koydular.*

Sarık giy ipi tekbir getirdi Keleş köyün imamı,
Ak yüzüme sarı vurdu bu savaş hasreti.*

*Tetiş adlı şehirde para almazlar kömüre,
Tövbe duası okunurken, elem doldu gönüle.*

*Bizim ardımızda çukurda, ördek gezen göller var,
Yad ellere çıkıp gittik, ateşe girecek günler var.*

*Üstümdeki hırkayı alıp çiviye asmadım,
Taarruz emrolununca, ne yapacağımı bilemedim.*

*İrkutsk kışlasının üstü ağaç, altı taş,
Bu kışta içinde neler görmez bizim baş.*

*Asker çıkar oyuna, kır kazı gibi dizilip,
Bizim için kimler ağlar, küçük çocuk gibi üzülüp.*

*Turab suyu akar bizim harman boyunca,
Bizim başlar gider alın yazısı boyunca.*

*Benden kalan giysileri çividen çiviye asın,
Eş dost toplanınca, bir yakını yok devin.*

*Kardeşlerim, dua edin, gelince Kurban Bayramı,
Bu kâğıda ben yazarım askerlerin beyitini.*

*Malumdur sizlere, dua edin bizlere,
Siz savaşa çıkıyorsunuz diye haber geldi bizlere.*

*Bu beyiti alın, alıp okuyun,
Savaştaki kullara hayır dua edin.*

BİRİNCİ DÜNYA SUGIŞI BEYİTLERİ / BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI BEYİTLERİ

BİRİNÇİBEYİT

Tarih min de tığız yüz de undürtünçi senede,
Girman bilen sugış çıktı urak üsti ceyinde.

Tav başında timir bükten, tipkeleme, Nikulay,
Biz çılgargan beyit tügil, üpkeleme, Nikulay.

Girmannarın topları vatadır la zur taşını,
Biz de bulay yürmes idik, sin aşadifi bit başını.

Maşınada kilgen çakta aşamadık aşlarını,
Şuşı Nikulay kyefir sattı biznin başlarını.

*Keleş: Tetiş kasabasındaki bir köy

BİRİNÇİBEYİT

*Tarih bin dokuzu yüz on dört senesinde
Almanya ile savaş çıktı hasat zamanında.*

*Dağ başında demir dingil tekemeleme Nikolay,
Bizim çıkardığımız beyit değil, öfkelenme Nikolay.*

*Almanların topları yıkar koca taşları,
Biz böyle değildik, sen yedin elbet başları.*

*Trende gelirken yiyemedik aşları,
Bu Nikolay kâfiri sattı bizim başları.*

Kuyaş bilen kızardır biznin ildegi kalay,
Snaryadka, patpunga alıştırdı Nikolay.

Puzitsiyege bargan çakta başlık aldan kitedir,
Yüzi kara Nikolay başni harap itedir,

Suldat itip aldılar, üske sinil saldılar,
Baybetçenin malayları üyde turıp kaldılar.

Sarı atım beylep kuydım, salkın su alsın diyip,
Tugan ilni taşlap kittim, başım gıybret alsın dip.

Suldat itip alsalar da, budırmam billerimni,
Üç yılga dip alsalar da, tutırmam yillanırım.

Maşınada kilip tüştik Barşav digen kalağa,
Ukıgannar duga kılsın biz behitsiz balağa.

Anna kittik Arhangilge, künnere eylendi tünge,
Ukuplarda yatkan çakta ecel kütebiz kün de.

Arhangilden çıgıp kitkeç, Salannikka kildik biz,
Naçalstvu emiri bilen uçiniyiğe yürdik biz.

Suğışka da kirttiler gıynvar ayı citende,
Yürekların dirilidir ukıp yanına citkende

Bizler barıp citüğe, zur suğışnı açtık biz,
Barıbiz da gayret bilen nimitslarga attık biz.

Kaça tütün arasında nice künnere suğıştık,
Üç batalun suldatıbiz - üç kurpuska turistik.

Çuyın çülmek içinde pise biznifi aşızız,
Kuş-kurt uçıp citmes cirge kitti biznifi başızız.

Frantsuzlarga sattılar, snaryadlar aldılar,
Şulay itip biznifi başni kaygılarga saldılar.

Ukuplarda yatkan çakta kile miltık tâvışı,
Bik uzakka kitti nindi şuşı Girman suğışı.

Maynın unsigizlerinde çıgıp kittik utdıhka,
Saraviçka-tuktatalar başka cirde su yukka.

İrten segat dürtte turıp puhud çıgıp kittik biz,
Nice künnere bargaçtın kiri burılıp kittik biz.

Nice künnere puhud barıp, suharılar aşadık,
Ay yarımınar bir urında sazdan kamış taşıdık.

Nice künnere kamış taşıp, kiri kittik burılıp,
Barmas üçin suvit ittik, cıyın gasker cıyılıp.

Diligatlar sayladık suğışnı bitirirge,
Alar, Reseyge kaytıp, bizge mir kitirirge.

Diligatlarını cıyıp Reseyge uzattılar,
Reseyge kaytıp citkeç, barsın cıyıp yaptılar.

Güneş ile kızarır bizim ellerde teneke, kalay
Fişeğe, mermiye değıştirdi bizi Nikolay.

Trene giderken kumandan önden gider,
Yüzü kara Nikolay başı harap eder.

Asker edip aldılar, üste kaput giyindirdiler,
Zenginlerin çocukları evde durup kaldılar.

Sarı atımı bağladım, soğuk su alsın diye,
Memleketimden ayrıldım, başım ibret alsın diye.

Asker edip alsalar da, sıktırmam bellerimi,
Üç yıl diye alsalar da, doldurmam yıllarımı.

Terenle geldik Varşova denen şehre,
Okuyanlar dua etsin biz talihsiz çocuklara.

Oradan gittik Arhangil 'e günler döndü geceye,
Siperlerde yatarken ecel bekleriz her günde.

Arhangil 'den çıkıp Salanik'e geldik biz,
Subayların emriyle talime gittik biz.

Savaşa da soktular Ocak ayı gelince,
Yüreklere titrer siper yanına gidince.

Bizler savaşa girince, büyük savaş açtık biz,
Hepimiz gayret ile Almanlarla savaştık biz.

Kara duman arasında nice günler savaştık,
Üç tabur askerimizle üç orduya direndik.

Demir kap içinde pişer bizim aşımız,
Kuş uçmaz kervan geçmez yere gitti bizim başımız.

Fransızlar 'a sattılar, mermiler aldılar,
Böylece bizim başımızı dertlere saldılar.

Siperlerde yatarken gelir tüfek sesi, -,
Çok uzun sürdü şu Alman savaşı.

Mayısın on sekizinde çıkıp gittik dinlenmeye,
Saraviç'ta durdurdular başka yerde su yok diye.

Sabah saat dörtte kalkıp yürüyüşe çıktık biz,
Nice günlerden sonra döndük biz.

Nice günler sefere çıkıp, peksimetler yedik,
Yarım ay aynı yerde sazdan kamış taşıdık.

Nice günler kamış taşıyıp, geri gittik dönüp,
Gitmemek için danıştık, bütün asker toplanıp,

Temsilciler seçtik savaşı bitirmek için,
-Onlar, Rusya 'ya döndü, bize barış getirmek için.

Temsilcileri toplayıp Rusya 'ya gönderdiler,
Rusya'ya gidince hepsini toplayıp kapattılar.

Unsigizi kittiler, barı ikev kildiler,
Resey hellerin suragaç, üzgerişni eyttiler.

Alar kaytkaç biz de indi pış-pış süyleşe başladık,
Ruskiynıfi kadiri bitti: ülgen kuyan da aşadık.

Suldat, miskin, kazamatta, mıltık bilen saklıylar,
Hiç te dünya kürsetmiyçe, çıgarmıylar, saklıylar.

İrten tursam Gazazil tik karavılçılar tura,
Kurkam süzleşirge, mıltığın hezir kura.

Frantsuznıfi suldatı aşıyır kara yılan,
Huday gumirimni birse, bu illerde küp turmam.

Russiya gaskerlerin huıplap aldı Frantsuz,
Başlar tagm ilekti, ey duşlarım, küremsiz?

Zagrajdiniyi içinde ay yarımınar yattık biz, .
İki sinil, bir itikni bir ikmekke sattık biz.

Frantsuz ikmek kitire, altmış frank surıy,
Ni surasa, şum bire, suldat alırğa yürüy.

Frantsuzdan ikmek aldık, altmış frank birisi,
İkmek alırğa akçası yuk, aç yatadır kübisi.

Russiya gaskerleri - bahadırdır, küçlüdir,
Russiya gaskerleri cirden ikmek çüpliydir.

Russiya gaskerleri sarı sinil kıyedir,
Frantsuzga, tınlamasa, artına İtilip tibedir.

Russiya gaskeri bir ayını sikirte,
Şuşı ayu kibik bizni angličannar biyite.

Ayu burınında çılbr, şum malay tartkalıy,
"Lya russ, trugay" dip, frantsuz da sukkalıy.

Biznin. gasker bik drujnu, birsin-birsi birmiyler,
Gasker sugıřka barmagaç, angličan da tirgidir.

Gaskerni sugışka kuvalar, palatkanı vatalar,
Suldat sugışka barmagaç, mıltık bilen atalar.

Frantsuzlar, zalp birip, üç kişini ütirdi,
Gaskeribizni ütir dip, bar da sikirip turdı.

Biz yatabız sazlıkta, karlar, buzlar yavalar,
Buzlu sular ağıp kilip, ukuplarga tulalar.

İkmek te, su da birmiyler, üç kün ağaç kimirdik,
Yuk aşarga, yuk içerge, su kürirge tilmirdik.

Min yarımınar kişi yattık, zagrajdiniyi içinde,
Yılan bulıp kürinedir şul Nikolay tüşimde.

Eçi buran yavganda ukuplarda yatabız,
Bizge ikmek birilmegeç, sinil, itik satabız.

On sekizkiři gittiler, sadece ikisi geldiler,
Rusya 'nun hallerini sorunca, deęişmeleri söylediler.

Onlar dönünce bizde artıkfisüdaşmaya başladık,
Rus 'un deęeri bitti, ölü tavşan bile yedik.

Asker, zavallı, hücrede, tüfikle gözetirler,
Hiç dünya yüzünü göstermeden çıkaramazlar, saklarlar.

Sabahleyin uyansam şeytan gibi bekçiler durur,
Korkarım söz söylemeye, tüfeğini hemen kurar.

Fransız askeri yer kam yılan,
Allah ömür verirse, bu diyarda- çok durmam.

Rusya 'nın askerini severek aldı Fransız,
Başlar gene tutuldu, dostlar görür müsünüz?

Tel örgü içinde bir buçuk ay yattık biz,
kaput, bir çizmeyi bir ekmeęe sattık biz.

Fransız ekmeğ getirir, altmış frank ister,
Ne istese onu verir, asker almaya gider.

Fransızdan ekmeğ aldık, altmış frank biri,
Ekmeğ almaya parası yok, aç yatar çoğu.

Rusya askeri kahramandır, güçlüdür,
Rusya askeri yerden ekmeğ toplar.

Rusya askeri sarı kapu t giyer,
Fransız dinlemese kışına tekmeği basar.

Rusya askeri bir ayıyı zıpladır,
Bu ayı gibi bizi İngilizler oynatır.

Ayının burnunda zincir, bunu bir oğlan çeker,
"Haydi, Rus yürü" diye, Fransız da pataklar.

Bizim asker pek saęlam, birbirini satmazlar,
Asker savaşa gitmeyince, İngilizler de söverler.

Askeri savaşa gönderirler, çadırı parçalarla,
Asker savaşa gitmeyince, tüfikle ateş ederler.

Fransızlar ateş edip, üç kişiyi öldürdü,
Askerimizi öldür diye, hepsi sıçrayıp durdu.

Biz yatarız sazlıkta, karlar buzlar yağar,
Buzlu sular akıp gelip siperlere dolar.

Ekmeğ de, su da vermezler, üç gün ağaç kemirdik,
Yok yiyecek, yok içecek, suya hasret kaldık.

Bin beş yüz kişi yattık tel örgütler içinde,
Yılan olarak görünür şu Nikolay düşümde.

Soğuk kar yağarken siperlerde yatarız, ,
Bize ekmeğ verilmeyince, kaput, çizme satarız.

Dürt yıl buyı sugıştık, "Vatan" için tırstık,
Neticesi şul buldı, kulsız-ayaksız kayttık.

Dürt yıl buyı sugıştık, girmannar - düşman diyip,
Arabızda süz yürdi, eyde kaçabız, diyip.

Dürt yıl buyı sugıştık, kimner için tırstık,
Girmannar - düşman diyip, kanıbızni kuyıştık.

Yazlar buldı, kış çıktı, güller çeçegin attı,
Yazgı sular bilen birge biznin kambız aktı.

Sarık kütüvi kibik sugışka alıp kirdiler,
Nimits bulgaç ufıtsırlar, bizni plinga birdiler.

Ulu yulnın tuzanı çiller buldı ise tuza,
Nuca bilen, hesret bilen biznin gumirler uza.

Nice aylar tırstık Nikulay patşa için,
Girmannar da cine almadı, salsa da bütün küçin.

Uraturlar kildiler: "Duluy patşa!" - didiler,
Şul vakıtta ufıtsırlar kara yanıp yürdiler.

Uraturlar kildiler: "Duluy sugış!" - didiler.
Süyinişip suldatlar, üyge kaytabız, didiler.

Bir kumanda kitirdiler, dürt pulumit kuydılar,
Tutındılar kıynarga, sugışka dip kavlıylar.

Min yarımga yakın suldat, miltıkların taşladı,
Kaybirleri aradan: "Davay mir!" - diy başları.

Üç künnen sun heber kildi, Nikulay tuşken iken,
Biznin başni aşaganda avızı pisken iken.

Yüzi kara Nikulay frantsuzga satadır,
İndi hezir üzi de kazamatta yatadır.

Nikulaynın hatim - Mariyadır isimi,
Uncidinçi yılga çıkkaç, üzi yüz tüben kitti.

Girman bilen biznin suldat kucaklaşp yattılar.
Yüzi kara Nikulaym kazamatka yaptılar.

Nikulay yata kazamatta, timir anın kuykısı,
Bu hurlıkka tuşkenlikten hiç te yuktr yukısı.

*Dört yıl boyu savaştık, "Vatan" için çalıştık,
Sonunda şu oldu, elsiz ayaksız döndük.*

*Dört yıl boyu savaştık, Almanlar düşman deyip,
Aramızda söz yürüdü, haydi kaçıyoruz, deyip.*

*Dört yıl boyu savaştık, kimler için çalıştık,
Almanlar düşman deyip, kanımızı akıttık.*

*Bahar geldi, kış bitti, güller çiçek attı,
Baharın sularıyla birlikte bizim kanımız aktı.*

*Koyun sürüsü gibi savaşa götürüp soktular,
Alman olunca subaylar, bizi esir verdiler.*

*Ulu yolun tozu yel olunca tozar,
Fakirlik ile, hasret ile ömürler geçer.*

*Nice aylar çalıştık Nikolay Çarı için,
Almanlar da kazanamadı, verse de bütün gücümü.*

*Hatipler geldiler: "Kahrolsun Çar!" dediler,
O vakit subaylar ezilip büzöldüler.*

*Hatipler geldiler: "Kahrolsun savaş!" dediler,
Sevinip askerler, eve dönüyoruz, dediler.*

*Bir ekip getirdiler, dört makinalı tüfek koydular,
Başladılar dövmeye, savaşa diye zorladılar.*

*Bin beş yüze yakın asker silahını bıraktı,
Bazıları bu sırada: "Haydi barış " demeye başladı.*

*Üç gün sonra haber geldi, Nikolay düşmüş diye,
Bizim başımızı yerken ağzı yanmış diye.*

*Yüzü kara Nikolay Fransız 'a satar,
Şimdi artık kendisi de hücrede yatar.*

*Nikulay'in hanımı, Mariya'dır ismi,
On yedinci yılda, kendisi de baş ağağı gitti.*

*Alman ile bizim asker kucaklaştılar,
Yüzü kara Nikolay'ı hücreye attılar.*

*Nikulay yatar hücrede, demir onun yastığı,
Bu hakarete düştüğünden yoktur hiç uykusu.*

ZAPASTAGI SULDAT BEYİTLERİ / YEDEKTEKİ ASKER BEYİTLERİ

BİRİNCİ BEYİT

Mahi şerif ayında bir tüş kürdim seherde,
Ul tüşimni eytgülerge kaldı başım heterge.

Ufa digeb kalanın uramnarı uzındır
Suldat alına turgan yurtnın tışkı yağı kızıldır.

BİRİNCİ BEYİT

*Mah-ı Şerif ayında bir düş gördüm seherde,
O düşümü söylediğimden düştü başım dara.*

*Ufa denen şehrin sokakları uzundur,
Asker alınan binanın dış tarafı kızıldır.*

Uf a yuh imenlik, imenlikke kirmedik,
Priymga kirmeyinçe kim kiterin bilmedik.

Priymga kirttiler, algı çeçim aldılar,
Hemidulla isimin cuydılar, suldat isimin kuydılar.

Üstimdegi külmegimni ilip kuydım kiberge,
Huday nasıyp itmegen şul üyge kay tıp citmege.

Yemli Kütmesnıfıv buymda üse miken talçıbık?
Etkeyleri-enkeylerim küte miken talçıgıp?

Tekdir yazdı, kalem yürdi biz fekıyrın başına.
Tüzmeynçe hiç çara yuk allanın işine.

Hesret üçin tugan iken benim zifa buylarım,
Şatlık ilen kürelmedim yazgı saban tuylarım.

Kulımdağı kümiş yüzük künge karşı iridir,
Kara kaşım, gaziz başım yat illerde yürüydür.

İrte turıp bir karasam, nurlı kuyaş yaltırıp,
Tugannarım isimi tüşse, yüreklerim kalıtırıp.

Hemidulla abzıkayım yetim kittin anadin,
Tüni-küni zarıy kıylıp biz tilibiz alladin.

Hemidulla abzıkayım, çıgıp kittin birüzin,
Yavız gamel kıyla kürme, tınlagaysen bu süzüm.

Yemli Kütmes su buyında üse miken yeş tirek?
Şul illerimden ayırır bulsan, ülim bena yahşırak.

Yarmadır biznin aşımız, burçaktır biznin yeşibiz,
Akkuş uçıp citmes cirge kitti biznin başıbiz.

Mindim meçit başına, kıçkırıp azan eytmege,
Huday bizge şulay yazgan ilibizden ayırılıp kitmege.

Ben kiterim bilmedim heyir-dugalar kıylmadım,
Bu dünyanın rehetligin hiçbir segat kürmedim.

*Uf a yolu meşelik, meşeliğe girmedik,
Muayeneye girmeyince kimin gideceğini bilmedik.*

*Muayeneye saktular, önden saçım kestiler,
Hamidulla ismini yok ettiler, asker ismini koydular.*

*Üstümdeki gömleği çıkarıp koydum kurumaya,
Allah nasip etmemiş eve dönmeye.*

*Güzel Kötmes'in boyunda fidan büyür mü?
Anam babam hasret çekip bekler mi?*

*Kader yazdı, kalem çizdi biz fakirin başına,
Sabretmeyince hiç çare yoktur Allah 'in işine.*

*Hasret için doğmuş benim servi boylularım,
Sevinç ile yaşamadım yazın saban toylarım.*

*Elimdeki gümüş yüzük güneşe karşı erir,
Kara kaşım, aziz başım yâd ellerde yürür.*

*Sabah kalkıp bir baktım ki, nurlu güneş parlar,
Kardeşlerim aklıma düşse yüreklerim sızlar.*

*Hemidulla ağam, yetim gittin anadan,
Gece gündüz ah çekip biz dileriz Allah 'tan.*

*Hemidulla ağam, çıkıp gittin tek başına,
Kötü iş yapma, dinleyesin bu sözümü.*

*Güzel Kötmes su boyunda büyür mü taze kavak,
Memleketimden ayrılmak bana ölüm demek.*

*Yarmadır bizim aşımız, nohuttur bizim yaşımız,
Kuğu gitmez yere gitti bizim başımız.*

*Çıktım minareye, haykırıp ezan okumaya,
Mevlam bize böyle yazmış, vatanımızdan ayrılmaya.*

*Ben giderim bilmedim, hayır dualar etmedim,
Bu dünyanın rahatını hiçbir zaman görmedim.*

ESİRLİK BEYİTLERİ

BİRİNCİ BEYİT

Biz avıldan çıkıkanda azan eytip kaldılar,
Unsigiz kün sugışkaç, bizni plin aldılar.

Cumga künni kiç birlen biz sugışa başladık,
Girmanlılar çulgap algaç, miltıkların taşladık.

İy tugannar, kulım taldı miltık tutup atkanda,
Bu nazımın ben yazdım plin tüşip yatıkanda.

Biznin gaskerler tup ata Girmaniya cirinde,
Bar bit behitli ademner, yürüy tugan ilinde.

BİRİNCİ BEYİT

*Biz köyden çıkarken ezan okuyup kaldılar,
On sekiz gün savaştıktan sonra bizi esir aldılar.*

*Cuma günü akşam biz savaşa başladık,
Almanlar kuşatınca, silahları bıraktık.*

*Ey kardeşler, kolum yoruldu silah tutup atmaktan
Bu nazımı ben yazdım esir düşüp yatarken.*

*Bizim askerler top atar Almanya yerinde,
Var elbet bahtlı insanlar, yaşar memleketinde.*

İrten turıp tıška çıksam, işitilir akkuş tavışı,
Plin tüşip bir kiç kungaç, bastı dünya sağışı.

Açı buran, açıl açıtıra bitimni,
Üz illerim isime tüşkeç, aşiy yürek itimni.

İçi kalay furajka girmannarnın başında,
Gaziz başım utka kirdi utiz cidi yeşimde.

Üstimdegi külmegim kayış kibik karaldı,
Suğışka barıp kirgeçtin iki küzim kan aldı.

Aldım kalem, yazdım selam, baştan kiçken hellerni,
Bu suğışlar erem ite bik küp gaziz cannarm.

Aldım kalem, yazdım selam, bizdin nazım bulsın dip,
Mum ukıp müsilmannar bizge duga kılsın dip.

Yazıym miken, yazmıym miken, yazıp süz biter miken?
Bu suğışnın hesreti begirden kiter miken?

Cumga künni kiç bilen kirdik girman cirine, Bu
plindagı suldatlar kaytır miken iline?

Biznifi bulay ilin tüşü isimizde yuk idi,
Reseyde turgan çakta bar suldatlar tuk idi.

Granitsaga kilip kirgeç, arşın yarım kum buldı,
Girmannarnın aşatkam suga tugıgan un buldı.

Girmaniya suldatınm segatleri tüşinde,
Bizni etkey-enkeyîr küre miken tüşinde?

Girmaniya bakçasında üstireler cimişler,
Biznifi başlar yırak cirde, duga kılsın dus-işler.

Bum yazgan kalemnerim kavrıy tügil, kamıştır,
Plin tuşken suldatlarını rujan ilde kavıştır.

Miner idim - tav biyik, tüşer idim - tamırlık,
Plin tuşken suldatlarga huday birsin sabırlık.

Bıyıl urak urmadım, iki cinim sızganıp,
Plin tuşken suldatlarını kimner yıglar kızganıp.

İRte turıp tıška çıksam, ağaç başı şiş kibik,
Ben yatam çitte tilmirip, kanatı smgan kuş kibik.

Ben plinga tüşkeçtin, yıgladım bir utırıp,
Biznifi ruta suldatların bitirdiler ütirip.

Ben plinga tüşkeçtin yak-yagıma karadım,
Anda evlenip karasam, girman tura bir adım.

Biz plinga tüşkeçtin ni kılrga bilmedik,
Uniki kün puhud barıp, bir sınık ikmek kürmedik.

Girmanskiy kazakların bar da tun atları,
Plin tuşken suldatlarga kilmiy selam hatları.

*Sabah uyanıp dışarı çıksam, işitilir kuğu sesi,
Esir düşüp bir gece kalınca, bastı dünya tasası.*

*Zemheri, sert rüzgar sızlatır yüzümü,
Memleketim aklıma düşünce, yer yürek paremi.*

*İçin saç şapka Almanların başında,
Aziz başım ateşe girdi otuz yedi yaşında.*

*Üstümdeki gömleğin kayış gibi karardı,
Savaşa girince iki gözüm kan oldu.*

*Aldım kalem, yazdım selam, başımdan geçen halleri,
Bu savaşlar ziyan eder nice aziz canlan.*

*Aldım kxâem yazdım selam, bizden nazım olsun diye,
Bunu okuyup Müslümanlar bize dua etsin diye.*

*Yazsam mı, yazmasam mı, yazmakla söz biter mi?
Bu savaşın hasreti gönülden gider mi?*

*Cuma günü akşam girdik Alman iline,
Bu esir askerler döner mi ki kendi iline?*

*Bizim böyle esir düşmek aklımızda yok idi,
Rusya 'da dururken bütün asker tok idi.*

*Sınura varınca, bir buçuk arşın kum oldu,
Almanların yedirdiği de suya katılmış un oldu.*

*Alman askerlerin saatleri döşünde,
Bizi ana-baba görür mü düşünde.*

*Almanya'nın bahçesinde yetiştirirler yemişler,
Bizim başlarımız uzak yerde, dua etsin eş-dostlar.*

*Bunu yazan kalemnerim kuş tüyü değil, kamıştandır, Esir
düşen askerleri sulasına kavuştur.*

*Çıkar idim dağ yüce, iner edim çalılık,
Esir düşen askerlere Allah versin sabırlık.*

*Bu yıl orak sallamadım, iki kolumu sıvayıp,
Esir düşen askerleri kimler ağlar özleyip.*

*Erken kalkıp dışarı çıksam, ağaç başı şiş gibi,
Ben yatarım dışarıda acı çekip, kanadı kırık kuş gibi.*

*Ben esir düşünce ağladım oturup,
Bizim bölüğün askerlerini bitirdiler öldürüp.*

*Ben esir düşünce etrafıma baktım,
Nereye dönüp baksam, Almandır her yanım.*

*Biz esir düşünce ne yapmalı bilemedik,
On iki gün yürüyüp bir dilim ekmek görmedik.*

*Alman süvarilerinin hep doru atlan,
Esir düşen askerlere gelmez selam mektupları.*

Plinga tuşken suldatların kün de aga yeşleri,
Tevligine kaşık yarım bula girman aşları.

Visla suvı buyında burlıgın usken bir kayın,
Etkeyim birlen enkeyim sağına miken kün sayın?

Visla suvı ağım su, tüşsen yüzüp bulmıydır.
Etkey-enkey iske tüşse, hiç te tüzüp bulmıydır.

*Esir düşen askerlerin her gün akar yaşlan,
Gününe bir buçuk kaşıktır Alman aşları.*

*Visla suyu boyunda yetişmiş bir kayın,
Babam ile anam özler mi beni her gün.*

*Visla suyu hırçın su, içinde yüzülmez,
Ana baba akla gelse, hiç çekilmez.*

CİR, İRİK ÜÇİN KÜREŞ / YER, HÜRRIYET İÇİN MÜCADELE

URTA TİGENELİ BEYİTİ

Tarih minde sikiz yüzde yitmiş tuğuzınçıl yıl içinde,
Gacep fitneler zahir buldı bedri müherrem içinde.

Mukadderde yazılığandır biznifi niler küresi:
Urta avılga cıyıldı bütün galem türesi.

Urta avılın su buyında suldatlar ut yagalar,
Bu beyitni tıfılanızlar, gıybret bulsın, ağalar!

Dingiz suvı bik açıl, ütiredir balıknı,
Kumandalar kilüben çulgap aldı halıknı.

Urta avılın su buyında iki çilek, üç kazan,
Üç kün tamam buldı la, eytilmedi hiç azan.

Kumandalar, kilip tüşkeç, arlı-birli taraldı,
Kumandadin kürküben halıknın kuzin tan aldı.

Urta avılın suvına iki beki uydılar,
Üç kün de hem bulmadı, uniki sığır suydılar.

Urta avılın içinde timir başlı mescid bar,
Kumandalar kilip kirgeç, kin uramnar buldı tar.

Yana mescid başında tizilip tura kadaklar,
Cıymdağı halıknı çulgap aldı kazaklar.

Urta avıl su buyında yaltırıy balık kabıgı,
Urta avılga cıyıldı üç üyezın halıgı.

İRte bardım sabakka, kiç te bardım sabakka,
Kayda gına barsam da uçırıyım kazakka.

Urta avılın ilinde iki mescid, bir mektep,
Medresedin kudılar: - Stupay, marş!" - dip eytip.

Bir su buyında üç avıl, üçisi de zur avıl,
Halayıknı cibermeske kazaklar tura karavıl.

Biznin sular tirendir, tiren tüşü bildendir,
Çeherşembe kün tan bilen gubirnatur kilgendir.

Kara bulut kiledir, güldir-güldir kükirop,
Gubirnatur süylegende halik tura titirep.

ORTA TİGENELİ BEYİTİ

*Tarih bin sekiz yüz yetmiş dokuz yılı içinde,
Görülmemiş fitneler zahir oldu Muharrem ayı içinde.*

*Kaderde yazılmıştır bizim neler göreceğimiz,
Orta köye* toplandı bütün âlemin ekâbiri.*

*Orta köyün su boyunda askerler ateş yakarlar,
Bu beyiti dinleyin, ibret olsun, ağalar!*

*Deniz suyu pek acı, öldürür balığı,
Müfrezeler gelip kuşatıverdi halkı.*

*Orta köyün su boyunda iki çilek, üç kazan,
Üç gün ge^ti de, okunmadı hiç ezan.*

*Müfreme gelip sağa sola dağıldı,
Müfrezeden korkup halkın gözünü kan aldı.*

*Orta köyün donmuş suyuna iki delik açtılar,
Üç gün bile olmadı, on iki sığır kestiler.*

*Orta köyün içinde demir başlı mescit var,
Müfreme gelince, geniş sokaklar oldu dar.*

*Yeni mescit minaresinde dizilidir çiviler,
Toplanmış cemaati kuşattı jandarmalar.*

*Orta köyün su boyunda parıldar balık pulu,
Orta köye toplandı üç kasabanın halkı.*

*Sabah da gittim derse, gece de gittim derse,
Nereye gitsem rastlıyorum jandarmalara.*

*Ortaköyde iki mescit, bir mektep,
Medreseden kovdular: "Defol git" diyip.*

*Bir su boyunda üç köy, üçü de büyük köy,
Halkı göndermemek için jandarmalar durur*

*Bizim sular derindir, derin yeri beldendir,
Çarşamba günü sabah, vali gelmiştir.*

*Kara bulut geliyor, gümbür gümbür gümbürdeyip,
Vali konuşurken halk durur titreyip.*

* Orta köyü: Urta Tigeneli köyü, şimdiki Alekseyevsk bölgesinde.

Urta avılının uramı iki çiti kanavlı,
Kumandalar, kilüben, dürt avılga taraldı.

Kumandalar, kilüben, tagannarın astılar,
Biş rutanıft yartısı İski avılga bardılar.

İski avılının kazların kuçak-kuçak aydılar,
Tiymegiz kazga, digeçdin, kamçı bilen kıymylar.

Urta avılının. suları katı tungan buzları,
Kümeli avılın tutırdı üç avımın kazları.

Urta avılının tavıkların cıygannardır türege,
Urta avılının küçikleri tuygannardır ürege.

Ey uy diyler, uy diyler, uyda kiben kuydılar,
Yüz yigirmi şekirtni medreseden kudılar.

Suldatlarınfi üresin aşamıdır aç it te,
Uniki şekirt biz yatabız timir başlı mescidte.

Gubirnatur kilgeçdin başdin aldırdı bürikni,
Üç at bilen kiltirdiler pilka bilen purıhni.

Gubirnatur kilgende yanmda biş kazağı,
Bu işlemin misali - güya temug gazabı.

Şıbir-şıbir yavadır, yağmur miken, kar miken?
Tuksan türe cıvıldı, tağı da türe bar miken?

Ulug yulnın buymda timir çıbık ulıdır,
Gubirnatur kilgen digeç, barca halik yıglıdır.

Ey İmra, İmra, İmra süyek kimire,
Kazaklar cıygan kazlamı Galim katı kimire.

Urta Tigene ilinde yidi yüz kırık imana,
Gubirnatur kilgen digeç, halik buldı divana.

Gubimaturdin ilgeri küp ratniklar kildiler,
Şişembe kün kiç bilen yüz put ikmek aydılar.

Dehi de şul kiçede küp yarmalar aydılar,
Hisapsız küp halayık Urta avılga sıydılar.

Gubirnatur kilüvi çeherşenbe künnin küni idi,
Kumandaların kilüvi çeherşenbe künnin tüni idi.

Tünle birlen kumanda fatir sayın taladı,
Bilir kişi bilmes bulıp, künileri karaldı.

Nikaderli yazsam da, mümkün tügil biterge,
İmdi bizge tiyişli mühteser kıylıp biterge.

Bu beyimi biz çıgardık zihin birlen sağışlap,
Bu beyitni siz eytigiz, üç avılga bağışlap.

Niçe-niçe süylesem, bitirip bulmıy ey tip te,
Bu beyitni biz çıgardık Urta avılga mektepte.

*Orta köyün sokağı iki tarafı hendekli,
Müfreme gelip dört köye dağıldı.*

*Müfreme gelip sacayaklarını astılar,
Beş bölüğün yarışı eski köye gittiler.*

*Eski köyün kazlarını kucak kuvak topladılar,
Dokunmayın kaza deyince kamçı ile vurdular.*

*Orta köyün suları, sert donmuş buzları,
Körneli köyünü doldurdu üç köyün kazları.*

*Orta köyünün tavuklarını toplamışlar ortaya,
Orta köyünün enikleri bezmişlerdir lapaya.*

*Ay oy derler, oy derler çukura saman koydular,
Yüz yirmi talebeyi medreseden kovdular.*

*Asker karavanası yemez aç it bile,
On iki talebe biz yatarız (krhır başlı mescitte).*

*Vali gelince baştan çıkarttı kalpağı,
Üç at ile getirdiler kurşun ile barutu.*

*Vali gelirken yanında beş Kazağı,
Bu işler sanki cehennem azabı.*

*Şakır şakır yağıyor, yağmur mudur, kar mıdır?
Doksan bey toplandı, hepsi de bey midir?*

*Büyük yolun boyunda tel uğulduyor,
Vali gelmiş deyince, bütün halk ağlıyor.*

*Ah İmra, İmra, İmra kemik kemirir,
Kazakların topladığı kazları Galim yaman kemirir.*

Urta Tigene yerinde yedi yüz kırık imana,
Vali gelmiş deyince, halk oldu divâne.*

*Validen evvel çok askerler geldiler,
Salı günü akşam yüz pot** ekmek topladılar,*

*Yine aynı gecede çok yarma topladılar,
Sayısız insan Urfa köyüne sığdılar.*

*Valinin gelişi çarşamba günü gündüz idi,
Müfremenin gelişi çarşamba günü gece idi.*

*Geceleyin ekip her tarafa dağıldı,
Bilir kişi bilmez oldu, gönülleri karardı.*

*Ne kadar yazsam da, mümkün değil bitirmek,
Şimdi bize gerek kısaltıp bitirmek.*

*Bu beyiti biz yazdık zihin ile düşünüp,
Bu beyiti siz söyleyin, üç köye hasredip.*

*Ne kadar söylesem de, bitmez söylemekle,
Bu beyiti biz yazdık Orta köyünde mektepte.*

* İmana: Vergi karşılığında oturlan toprak parçası.

** Pot: 16.3 kilograma denk gelen eski bir ağırlık ölçüsü.

Kazanskiy gubirna, spasskiy ukrug;
Eğer barın yazar bulsak, nün kegaz bulır tuturuk.

Biznin avıl suvı kin, kulacın ceyip yüzersin,
Bu beyitni ukıgaç, yıglamıy niçik tüzersin?

Mindim mescid başına, karadım avıl kaşına,
Niler kilip niler kitmiy edemiler başına.

Kışnm faslı citkende, buray-buray yava kar,
Başka fitne tüşkeçtin, kin dünyalar bula tar.

KADI BEYİTİ

Sene siksen bişinde hut ayında,
Belalar çikte ul, yazıym şunu da.

Galimnemi galim dip bilmediler,
Yetimnerge terehhim kılmadılar.

Miçenifi aldı sandık kumgannarın,
Nicenin aldı tüşek, yurgannarm.

Hatın-kızdan alındı küp bilezik,
Kürinse, kalmadı barmakta yüzük.

Haliklardan altın-kümiş alındı,
Bik küp kişiler zindanga salındı.

URTA ELEZEN BEYİTİ

Bastuvkaga barmıy kalgan çukrak bulganga Helil.
Starşına duprus ala: "Pravu sluvu, ni hudil". Ey,
kazak kamçısı, sırtka tiye açısı.

Tugay Şaban atın cige, hatmi çilenin kiye.
Kızları eyte: "Etiy, kebem, üstellerin de tüye!"
Ey, kazak kamçısı, sırtka tiye açısı.

"Üstellerin almaş idim, gurniçemnin kürki yuk,
barmas idim şul Pupuvka, zur ulımnın bürki yuk".
Ey, kazak kamçısı, sırtka tiye açısı.

Ekil cikken birlentin at, emen çalgı satuçı.
Çadayıvmkı Mikifur - Şatun hatmin atuçı.
Ey, kazak kamçısı, sırtka tiye açısı.

Buçkar eyte hatımna: "Çıgıp cikçi sin atı".
İtek aşka tavik tıkkın İseney Buçkar hatını.
Ey, kazak kamçısı, sırtka tiye açısı.

Büriniki, diy Aysa, kapçık tikken zubınnan.
"İlki budayın taşıyık, un taşırız sunınnan".
Ey, kazak kamçısı, sırtka tiye açısı.

Büri Aysası fıtır bire buyarskiy aşıktan,
Kazaklar avılga kilgeç, kaçıp bara taşlıktan.
Ey, kazak kamçısı, sırtka tiye açısı.

Kazan vilayeti, Spas idari bölgesi, "
Eğer hepsini yazacak olursak, bin kâğıt yetmez.

*Bizim köyün suyu geniş, kulaç atıp yüzersin,
Bu beyiti okuyunca, ağlamadın nasıl durursun?*

*Çıktım minare başına, baktım köy taşına,
Neler gelip neler geçti insanların başına.*

*Kış mevsimi gelince, lapa lapa yağar kar,
Başa bela gelince, geniş dünya olur dar.*

KADI BEYİTİ

*Sene seksen beşinde şubat ayında,
Belalar çektii ülke, yazayım şunu da.*

*Âlimlere âlim demediler, Yetimlere
merhamet etmediler.*

*Nicesinin aldı sandığını, ibriğini,
Nicesinin aldı döşeğini, yorganını.*

*Kadın kızdan alındı çok bilezik,
Görünse, kalmadı parmakta yüzük.*

*Halktan altın gümüş alındı,
Pek çok kişi zindana atıldı.*

URTA ELEZEN BEYİTİ

*Boykota gitmemiş sağır diye Helil, Başçavuş ifade alır:
"Doğruyu söyle, gitmedin mi?" "Ah, jandarma kamçısı,
sırtta değer acısı.,*

*Tugay Şaban atını hazırlar, hanımı şalını giyer
Kızları der: "Babacığım, masalarını da kur."
Ah, jandarma kamçısı, sırtta değer acısı.*

*"Masalarını almaz idim, baş köşemde güzellik yok,
Gitmez idim şu Popov'a, büyük oğlumun sorgucu yok.
Ah, jandarma kamçısı, sırtta değer acısı.*

*Ekil koşmuş atını, at sanki tirpan satan,
Çadeyev 'inki Mikifor-Şatun hanımını vuran.
Ah, jandarma kamçısı, sırtta değer acısı.*

*Boçkar der hanımına: "Çıkıp hazırla sen atı,"
Eteğinin altına tavuk tıkmış İseney Boçkar'in hanımı.
Ah, jandarma kamçısı, sırtta değer acısı.*

*Büri'ninki der Aysa, torba dikmiş kaftandan,
"Önce buğdayını taşıyalım, un taşırız sonradan."
Ah, jandarma kamçısı, sırtta değer acısı,*

*Büri'nin Aysa 'sı fitre verir beyzade, zahiresinden,
Jandarma köye gelince, kaçıp gider taşlıktan.
Ah, jandarma kamçısı, sırtta değer acısı.*

Küreyniki, diy Yunis, zur bulsa da bik durak.
Kazakları bik heyleker, tiz aşka suga yurap.
Ey, kazak kamçısı, sırtka tiye açısı.

Avılga kazaklar kile buntuvçşıklar hakınnan,
Üç birhuvuy kazak bara Reküj Yahyası artırman.
Ey, kazak kamçısı, sırtka tiye açısı.

Elezenniki bir kart, diy, dıfnıp bara ayınga,
Buntuvçşıklar cefasınnan uçradık kıymga.
Ey, kazak kamçısı, sırtka tiye açısı.

ÇİNLİ BEYİTİ

Tugız yüz altıncı yılda kildi patşa kazakları,
Yazıp bitini mümkün tügil alardın kürgen azaplarını.

Tarih minde tugız yüzde altıncı yıl içinde,
Dürt kişini kazaklar attı Mutaviluv kırı çiğinde.

Kamal babay kart kişi, citmiş iki yeşinde,
Kamali niçik cavap birir bir hudaynm karşında.

İkincisi Heyritdin, ağası anın Fehritdin,
At kuyrıgma beylep yargannar, cafalanm ülgen
Heyretdin.

Segditdinni kazaklar kıynağannar kulm üzgençi,
Arbasındın yığılıp tuşken, süyrelip bargan ülgençi.

Segditdinnin arbasında ulı da bulgan yanında,
Ulinın ayağın üzgenner, ul da ecel helinde.

Dürtinçisi Kamalitdin, kuşamatı anın. Kuyan,
Kazaklar bilen sugışıp, şunda canın kurban kıylgan.

Alput kırına barganda utırdık biz ulavga,
Ayaz künni tuman bastı kırdı halik yılavga.

Kazaklarınft kılıcı künge karşı yaltırıy,
Kazaklardın kurku bilen yüreklerimiz kaltırıy.

Legnet tuşken kazaklar ahır mengi yeşiydir,
Birem-birem barıbnznın başlarını aşıydır.

Biznin sular tiren su, kazlar tüşe yüzerge,
Mıltık bilen atkandın sun ülmiy hel yuk tüzerge.

Deccal melgun - kazaklar, Kamali - anın işegi,
Kan içüçi türeler avılımızın nişletti.

İlni butıy Şehidulla, birsin birsinnen süktire,
Legnet tuşken silskiy ilimizde kan tüktire.

Şehidullanın atları yürüy kırdı tışavsız,
Silskiynın itinmiş buldı ilge uşavsız.

*Kür ey 'inki der Yonis, büyük olsa da pek salak,
Jandarma çok kurnaz, ayak bileğine vurur düşünüp.
Ah, jandarma kamçısı, sırta değer acısı.*

*Köye jandarmalar gelir asiler için,
Üç atlı jandarma gider Rekaj Yahya'sı ardından.
Ah, jandarma kamçısı, sırta değer acısı.*

*Elezen'den bir ihtiyar, aceleyle gider kalabalığa,
Asilerin cefasından uğradık biz müşküle.
Ah, jandarma kamçısı, sırta değer acısı.*

ÇİNLİ BEYİTİ

*Dokuz yüz altı senesinde geldi Çar'in jandarmaları,
Yazıp bitirmek mümkün değil onlardan gördüğüm
azapları.*

*Tarih bin dokuz yüz altı senesi içinde, Dört kişiyi
jandarmalar vurdu Motavilov* km yanında.*

*Kamal dede yaşlı kişi, yetmiş iki yaşında,
Kamali** nasıl cevap verecek yüce Tanrı karşısında.*

*İkincisi Hayretdin, ağabeyi onun Fehret 'dir,
Atın kuyruğuna bağlayıp yürümüşler, cefayla ölmüş
Heyretdin.*

*Segdettin 'e jandarmalar vurmuşlar eli kopuncaya kadar,
Arabasından yıkılıp düşmüş, sürünmüş ölünceye kadar.*

*Sagdettin 'in arabasında oğlu da varmış yanında,
Oğlunun ayağını kesmişler, o da ölüm halinde.*

*Dördüncüsü Kamaletdin, lakabı onun Kuyan (tavşan),
Kazaklar ile savaşıp, canını etmiş kurban.*

*Alput kırına giderken katıldık biz kervana,
Açık günü duman bastı halk ağlaşır diye.*

*Jandarmaların kılıcı güneşe karşı parıldar,
Jandarmanın korkusuyla yüreklerimiz titrer.*

*Lanetik jandarmalar sonsuza kadar yaşarlar,
Birer birer hepimizin başını yerler.*

*Bizim sular derin su, kazlar girer yüzmeye,
Silahla vurulunca imkan yok ölmemeye.*

*Deccal melun jandarmalar, Kamali onun eşeği,
Kan içen âmirler köyümüze ne yaptı.*

*Memleketi karıştırır Şehidulla, birini birine sövdürür,
Lanetik köylü ülkemizde kan döktürür.*

*Şehidulla 'nın atları dolaşır kırdı kösteksiz,
Köylünün davranışı oldu ülkede benzersiz.*

* Derebeyi adı ** Yana Kekerli yöneticisi

Şehidullanın ızbasın virhuvuyular yaşadı,
Biznm avıl silskiye ilimiz başın aşadı.

Su buyındaki kayırını Şehidullaga birigiz,
Munça yağıp çabınsın, güriine ut kabınsın.

Kamali tirmen saldırgan, kanatın uzıp kaldırgan,
Biznin vulust glavası dürt kişi canın aldırgan.

Kamali bilen Şehidulla tilifunga bargannar,
"Çinli avılı - buntuvçşık", - dip üstibizdin turgannar.

Dürt yüz kişi rannıy buldı kılıçtan da kamçıdan,
Şul kırdı ürek bulgan diy, kannar tamgan tamçıdan.

Şul kırdan tünle uzganda üreklerni kürgenner,
Patşa kazakları bulıp karşılarna kilgenner.

İspravniklar, türeler turalar midaller kiyip,
Gubirnatur kıçkıradır: "Siz - razbuyniklar", - diyip.

Altıncı yılda çınlığa gubirnatur kildi üzi,
" Razbuyniklar", - dip eytüçi - gubirnaturnıfı üzi.

Kamali kildi vulusttan kırdan kişi kuvarga,
Kilmegen kişi kuvarga, kilgen başlar cuyarga.

Kazaklar bizge attılar, halıklar kurkıp kaçtılar,
Birer segat uzgaçtın işikleribizni kilip vattılar.

Yuzaklarını vattılar, işiklerini açtılar,
Yav kazaklardın kurkıp, balalarımız kaçtılar.

İşik açıp, yuzak vatıp, dukumintlar izliyeler,
Terezedin kaçmasın dip, miltık bilen tüziyeler.

İspravnik bilen pristav, kazak, ifitsir da şunda,
Pristav eyte, kitiriniz pulmavuçlarını munda.

Kazaklar kildiler kırga, miltık bilen atalar,
Kaysı ayaksız, kaysı kulsız tilmirişip yatalar.

Pristav Subulev süginip yürüydür kırdı,
"Siz, buntuvçşıklar, - diyip, - tağı kildigizmi kırga?"

Kan içüçi türeler kildin kamçı üreler,
Nikulay vakıtında halıklar niçik huja küreler.

Appak-appak akçarlak, yar buyında uyası;
Reheti yuk, mihneti küp, utka yansın dünyası,

Şehidullası - silskiy, Kamaliyi - glava,
Kamali kilse vulusttan, ilge fitne yava la.

Kimnin artık zihini bulsa, tağı biraz süylesin,
Kin ukısa bu beyimi, yazuçını sükmesin.

Şehidulla'nın damım süvariler yapı,
Bizim köyün köylüsü memleketin başını yedi.

Su boyundaki kayırını Şehidulla 'ya verin,
Hamamı yakıp yıkansın, kabrinde ateş yansın.

Kamali değirmen yaptırmış, kanadını uzun bırakmış,
Bizim kaymakam dört kişinin canını aldırmış.

Kamali ile Şehidulla telefona gitmişler,
"Çinli köyü asi", diye itibar etmişler.

Dört yüz kişi yaralandı kılıçtan ve kamçıdan,
Bu kırdı hayalet varmış meğer, kanla damlamış damladan.

Bu kırdan gece geçerken hayaletleri görmüşler,
Çar 'in jandarmaları olarak karşılarna gelmişler.

Zenginler, ekabirler dururlar madalyalar takıp
Vali haykırır: "Siz eşkiyalar " diyip.

Altıncı senesinde Çinli 'ya vali geldi kendisi,
"Eşkiyalar" diyen de valinin kendisi.

Kamali geldi kazadan kırdan insan kovmaya,
Gelmemiş insan kovmaya, gelmiş başları yemeye.

Jandarmalar bize ateş ettiler, insanlar korkup kaçtılar,
Bir saat geçince kapılarımızı gelip kırdılar.

Kilitleri kırdılar, kapıları açtılar,
Düşman Kazaklar dan korkup, çocuklarımız kaçtılar.

Kapıyı açıp, kilidi kırıp, belgeler arıyorlar,
Pencereden kaçmasın diye, silah ile bekliyorlar.

Zenginlerle komiser, jandarma, subay da burada.
Komiser der, getirin asileri buraya.

Jandarmalar geldiler kara, silah ile ateş ederler,
Kimi bacaksız, kimi kolsuz acı çekip yatarlar.

Konser Sobolev sövünüp dolaşıyor kırdı,
"Siz asiler, gene mi geldiniz kara? "

Kan içen âmirler kırdan kamçı örerler,
Nikolay'in zamanında insanlar nasıl zulmet görürler.

Bembeyaz martılar, su boyunda yuvası;
Rahatı yok, mihneti çok, ateşte yansın dünyası.

Şehidulla'sı köylü, Kamali'si başkan,
Kamali gelse kazadan, memleketi fitne yağar.

Kimin fazla aklı varsa, biraz daha süylesin,
Kim okusa bu beyiti, yazana sövmesin.

ŞAHTA BEYİTİ

Bismillahi dip başladım bu beyimin başların,
Hafiz Kerimnin beyitin hezir eyte başladım.

Avızımnan canım çıkıkanda, silkindi iyeklerim,
Çit illerde kalırğa dip yaralğan süyeklerim.

Şahtalarga bargaç çakta üç-dürt mindim Arçağa,
Gaziz canım üyima kaytır, süyeklerim kalsa da.

Maşınadan karap kaldım avılınm kümilgenin,
Buyıl şahtaga barırğa tartmadı künilerim.

Sacide apa çeçin üre, marur ürülerim dip,
Bukzallarga uzata bardı, aktık kümlelerim dip.

Kişi bargaç, min de bardım - ipteşlerim bara dip,
Kişi kaytkaç, enkem yılar, balam şunda kala dip.

R amazan aylarında bar kişide it bulır,
Tüngi seher aşaganda Kerim ulın yuk bulır.

Şahtalardan ülip çıkkaç, bar da tura karaşıp,
Çit illerde yalgız kaldım, süyeklerim adaşıp.

Kerim ülgen dip işitkeç, bar tugannar yılaşır,
İpteşlerim kaytkan çakta enkey barm suraşıp.

Enkey, üzin taza tügil, bik yılama, bitersin,
Maşınalar uzgan çakta min kaytır dip kütersin.

Mihcan inim tegerep yılıy, abıy canım, bittin, dip,
Bizge kaygı kaldırıp, tar lehitke kittin, dip.

Kulımdağı kümiş yüzük künde karşı yaltırıy;
Fazıl kirip alğan çakta barca tenim kaltırıy.

Sifülüm, sina vasiyetim şul, paltumnu sin kiyersin,
Uraza kün kiçlerinde heyir-duga diyersin.

Avıllardan çıkkan çakta min karadım kayırılıp,
Çit illerde tar lehitte yalgız kaldım ay irilip.

Bar yiğitler de bulırlar cıym-saban tuyında,
Nesime simlim, sin yıllarsın Mileş küli buymda.

Minim kalğan bişmetimni, enkeyim, yabınırısıfı,
Cıyın - saban tuylarında min bulmam, sağınırısın.

Üleşi kün tüşte kürdim, balık tuttum yılğadan;
Yeşley üldim mina çitin, siz yeşiyisiz dünyada.

Üleşi kün tüşte kürdim, yatam bürene astında;
Başlanırımı yeşley cuydım dünya malı hakkında.

MADEN BEYİTİ

Bismillah diye başladım bu beyitin başına,
Hafiz Kerim 'in beyitini şimdi söylemeye başladım.

Ağzımdan canım çıkarken, silkindi çenelerim,
Gurbet ellerde kalmak için yaratılmış kemiklerim.

Madene giderken üç dört çıktım Arca 'ya,
Azim canım evime döner, kemiklerim kalsa da.

Trenden baktım köyümün kaybolduğuna,
Bu yıl madene gitmek istemedi gönüm.

Sacide abla saçımı örer, güzel örmelerim diye,
İstasyonda uğurladı, son görmelerim diye.

İnsan gidince, ben de gittim arkadaşlarım gider diye,
İnsan dönünce, anam ağlar, yavrum orada kalır diye.

Ramazan ayında herkeste et olur,
Sahur yerken Kerim oğlun yok olur.

Madenlerden ölüp çıkınca, herkes bakadurur,
Gurbet ellerde yalnız kaldım, kemiklerim kaybolur.

Kerim ölmüş diye işitince, bü tün akrabalar ağlaşır,
Arkadaşlarım döndüğü zaman, anam hepsinden
soruşturur.

Anacığım, genç değilsin, çok ağlama, harap olursun,
Trenler geçerken ben dönerim diye beklersin.

Kardeşim Mincan dövünüp ağlar, abiciğim bittin diye,
Bizi kaygılı bırakıp, dar kahire girdin diye.

Elimdeki gümüş yüzük güne karşı parlar,
Fazıl girip alırken bütün bedenim titrer.

Bacım, sana vasiyetim şudur: Paltomu sen giyesin,
Ramazan akşamlarında hayır dua edesin.

Köylerden çıkarken ben baktım dönüp,
Gurbet eller de dar kabir de yalnız kaldım ayrılıp.

Bütün yiğitler bulunurlar Saban toyunda Kardeşin
Nasime, sen ağlarsın Mileş gölü boyunda.

Benden kalan ceketi, anacığım örtünsün,
Saban toylarında ben olmam, özlersin.

Öleceğim gün düşümde gördüm, balık tuttum nehirden,
Gençken öldüm, bana çetin, siz yaşarsınız dünyada.

Öleceğim gün düşte gördüm, yatarım tomruk altında,
Başlanırımı genç iken kaybettim dünya malı yolunda.

HATIN KIZLARNIN MIHNETLİ YAZMIŞI

CİDİ KIZ BEYİTLERİ

BİRİNCİ BEYİT

Cidi baynın cidi kızı, cidisi de bir manir;
İlibizden çıkan çakta heyir birdik bir talir.

Cidi baynın cidi kızı kiygen plyuş tübetey,
Kara urmannan çıkan çakta iyertiler pünetey.

Cidi baynın cidi kızı, cidi tünde tudık biz;
İlibizden çıkıp kitkeç, kara urmanda kundık biz.

Üstibizge - başıbizga yigitlerçe kiyindik,
Müderriş: "Ullarım", - diğec, şükir, didik, süyindik.

Cidibizge citmiş sumlık tunıbizda tış aldık,
İlibizden çıkan çakta bir hudayga ışandık.

Kargalının uramında karga bastım buz diyip,
Uniki yıl ukıp çıktık, bilmediler kız diyip.

Müderrişnin ulı ulı alıp kitti munçaga, Kız
ikenibiz bilindi su iltkende munçaga.

Narat kuymanın buyında kara sıyrı puşkırđı,
Vafa mulla kurkuvinnan azan eytip kıkırdı.

Ak meçitke yaptılar, kün-tün bizni saklıylar,
Arada anlı halik bar, bizni azrak yaklıylar.

Meçitten kişi taraldı, tavış-tınnar basıldı,
Kara burannar tuktadı, tünle hava açıldı.

Kargalını çıkan çakta azrak itler ürdiler,
Fatir surap indeşkeçtin, biz ikenni bildiler.

Cidibizge üç güreftke sarı may aldık bilinge;
Vafamulla biribizni alıp kaldı kilinge.

İKİNCİ BEYİT

Mescit aldı karadır, tuzan uçıp baradır;
Hefti dühter kitap ukıy, mulla heyran kaladır.

Altın tehit içinnen uçıp çıktı iki kuş,
Sıksen şakirt arasında ukıp yürdik cidi kız.

İlimizden çıkan çakta kartlar kaldı uramda;
Medresege bargan çakta cidev kundık urmanda.

Mulla sabak birgen çakta kızlar tura tiremde;
Ul kızlarını surasagız - Kargalıda çiremde.

Urmannardan çıkan çakta kuşlar sayrıy munayıp;
Mulla sabak birgen çakta kızlar tura turayıp.

KADIN VE KIZLARIN TALİHSİZ KADERİ

YEDİ KIZ BEYİTLERİ

BİRİNCİ BEYİT

Yedi zenginin yedi kızı, yedisi de bir nakış,
Memleketimizden çıkarken hayır verdik bir lira.

Yedi zenginin yedi kızı giymiş pelüş başlık,
Koca ormandan çıkarken kattılar yanına tanık.

Yedi zenginin yedi kızı, yedi gecede doğduk biz,
Memleketimizden ayrılınca, koca ormanda konduk biz.

Üstümüze başımıza yigitler gibi giyindik,
Müderriş: "Oğullarım", diyince, şükür dedik, sevindik.

Yedimize yetmiş sunduk elbisemize örtü aldık,
Memleketimizden ayrılırken yüce Mevla'ya sığındık.

Kargalının sokağında kara bastım buz diye,
On iki yıl okuyup çıktık, bilmediler kız diye.

Müderrişin büyük oğlu götürdü hamama,
Kız olduğumuz anlaşıldı su götürürken hamama.

Çam duvarın boyunda kara sığır bağırdı,
Vefa molla korkusundan ezan okuyup haykırdı.

Ak mescide kapattılar, gece gündüz bizi gözetlerler,
Arada akallı insanlar var, bizi biraz kollarlar.

Mescitten insanlar dağıldı, ses seda kesildi,
Zemheri durdu, geceleyn hava açıldı.

Kjargalı 'yi çıkarken biraz daha köpekler havladılar,
Kalmak için yer sorunca, biz olduğumuzu anladılar.

Yedimize üç teneke sarı yağ aldık pişiye,
Vafa molla birimizi alıverdi gelin diye.

İKİNCİ BEYİT

Mescit'in önü karadır, tozlar uçup durur,
Yedi kız kitap okur, molla hayran kalır.

Altın taht içinden uçup çıktı iki kuş,
Sıksen şakirt arasında okuduk iki kız.

Memleketimizden çıkarken ihtiyarlar kaldı sokakta,
Medreseye giderken yedimiz konduk ormanda.

Molla ders verirken kızlar durur etrafımda,
O kızları sorarsanız, Kargah'da çimenlikte.

Ormanlardan çıkarken kuşlar ötüşür kaygılanıp,
Molla ders verirken kızlar durur dinelip.

Hezretnin tun aygırı kişniydir le sarayda,
Bedricamal ilin sağınıp bügilip tüşti bir ayda.

Karçıga yunun kuyadır, kanatların kağınp;
Bedricamal sargayadır, üz enkesin sağınıp.

Kızlar sabak ukıylar birine biri karaşıp;
Kız ikenimiz bilingeç, şekirtler yüriy suraşıp.

Hezretnin aygırına tizgin aldık işerge;
Kızlar birge kineş ittik yeşirin kaçıp kiterge.

Kargalının urmamnda saçibizni aldirdık;
Cidev barıp, altav kayttık, biribizni kaldirdık.

Kızarıp kuyaş çıkında Bedri bilin buvadır;
Hezretnin bir kilini Bedricamal buladır.

*Hazretin doru aygırı kişner sarayda,
Bedricamal ilini özleyip bükülüp gitti bir ayda.*

*Laçın tüyünü döker, kanatlarını çırpıp,
Bedricamal sararır, anasını düşünüp.*

*Kızlar ders yaparlar birbirlerine bakışıp,
Kız olduğumuz bilinince, şakirtler gezer soruşturup.*

*Hazret 'in aygırına dizgin aldık koşturmaya,
Kızlar ile daniştık gizlice kaçıp gitmeye.*

*Kargalı'nın ormanında saçımızı kestirdik,
Yedimiz gidip, altımız döndük, birimizi bıraktık.*

*Kızarıp güneş çıkarken Bedri belini bağlar,
Mollanın bir gelini Bedricamal olur.*

SUGABATKANGAYŞE

ŞEHSIFACIGALER / ŞAHSI FACIALAR

SUDA BOĞULAN GAYŞE

Çerşembe kün kir yuvarga nik ciberdin, enkeyim?
Barma, Gayşe, digen bulsan, barmas idim, enkeyim.

Kulımdağı kümiş yüzük künge karşı iridir,
Tal çıbıktay zif a buyım su tübinde çiridir.

Üstümdegi kamzulımm ilip kuydım kazıkka, Zif
a buyım usken iken balıklarga azıkka.

Batkan çakta iteklerim batadır da kalkadır,
Muyınmdağı tenkelerim su tübine tartadır.

Avcı mılıtk atadır, tütni cirge yatadır,
Matur Gayşe batkan diygeç, tuyı cılap kaytadır.

Çerşembe kün munçâ yaktım, bitim-küzim yuvarga,
Çerşimbi kün kir çaykadım, gaziz başım cuyarga.

GAYŞE MATUR BİLEN GAŞIYK KAMİL BEYİTİ

Gayşe matur üse turgaç Agıydimin buymda,
Basma sınıp suga akkan yazgı saban tuymda.

Unaltıga çitken iken Gayşe kızının yeşleri,
Agıydilde kir yuganda suga kitken başları.

Çerşembe kün kir yuvatır, atna kiçke tuy iken,
Uzm çeçli, kara kaşlı, niçke zifa buylı iken.

Çaykıy-çaykıy yuganda, bilekleri talmagan,
Basma sınıp yigilganda, bir kaya tutınalmagan.

*Çarşamda günü çamaşır yıkamaya niye gönderdin,
anacığım?
Gitme Gayşe demiş olsan gitmez idim, anacığım.*

*Elimdeki gümüş yüzük güne karşı erir, İncecik
fidan gibi selvi boyum su dibinde çürür.*

*Üstümdeki hırkamı çıkarıp koydum kazığa,
Selvi boyum büyümiş balıklar için azığa.*

*Batarken eteklerim bir batar bir çıkar,
Boynumdaki liralaram su dibine çeker.*

*Avcı silah atar, dumanı yerde yatar, *
Güzel Gayşe boğulmuş denince, düğünü ağlayıp döner.*

*Çarşamda günü hamamı yaktım, yüzümü gözümü
yıkamaya, Çarşamda günü
çamaşır yıkadım, aziz başımı yemeye.*

GÜZEL GAYŞE İLE AŞIK KAMİL BEYİTİ

*Güzel Gayşe serpilince Agıydil'in boyunda, İskele
kırılıp suya düşmüş yazın saban toyunda.*

*On altıya gelmiş imiş Gayşe kızın yaşı, Agıydil
'da çamaşır yıkarken suya batmış başı.*

*Çarşamba günü çamaşır yıkar, perşembe günü düğün
imiş,
Uzun saçlı, kara kaşlı, ince selvi boylu imiş.*

*Çalkaya çalkaya yıkarken, bilekleri yorulmuş, iskele
kırılıp yıkılınca, bir tarafa tutunamamış.*

Altınlağan yafrak alka yıldı- yıldı kalkadır,
Artındağı çulpsı avır, su túbine tartadır.

Yazğı sular salkmıkıdin Gayşe miskin tüzelmıy,
Tüzmes helge citkenlikten, kulm ceyip yüzelmıy.

Gayşe apa suga tüşti, dip balalar çabışa,
Miskın Gayşe ağıp bargan salamnarga yabışa.

Bata-kalka ağıp bardı altmış çaması,
Gayşe suga tüşti, dıgeç, yügırıp tüşti anası.

İdil tavı başlarında açık ışık bir kibit,
Şul kibitten yügırıp tüşti, Gayšem, diyip bir yiğit.

Ul yigitnin, barsa-kilse, Gayşede gine küze iken,
Gayşe bilen tuylaşırğa bulgan yiğit üzi iken.

Kilip citkeç, zirek yiğit çumğan cirin küzliydir,
Tevekkellep suga kirip, çumıp-çumıp izliydir.

Miskın yiğit küp yürgeç, arıp taldı helindin,
Can süygenin izliy-izliy, ayırıldı canındın.

Zirek yiğit Gayşe kızını alır üçin mal birgen,
Ülsem de bir kürip kalıym, diyip suda can birgen.

Gaşık meşuk bir-birsine kavışa almıy kaldılar,
Tekdir buyle ikisi de başı suga saldılar.

Nindi ükınıçli ülim buyga üsip citkende!
İkisi de suda vafat, tuy bula dip kütkende.

Gaşık Kamil - bulgan yiğit, kızganmagan malın da,
Ahırında süygeni üçin kızganmagan canın da.

Gayşe bilen yeş yigitni sudan izlep aldılar,
Mum kürip avıl halkı bar da heyran kaldılar.

BALAMIŞKINBEYİTİ

Balamişkin ağıp kitken Kara idil buymça,
Ağalanırım, balalarımın kürmıy kaldım tuygançı.

Minnen kalgan segatimni balalarım birigiz,
Gazız anam, gazız balam, minnen behil bulıgız.

Miskın alma aldırğan kunakların aşına,
Kimner sebep bulgan iken bu biçara başına.

Galiyivnin kurpusında Balamişkin sevdesi,
Su üstinde çirip bitken Balamişkin gevdesi.

Balamişkin nerseleri üzi ülgeç satılğan,
Puçtadan tübenrek Balamişkin atılğan.

Altın yaprak küpe pır pır eder,
Başındaki tokası ağır, su dibine çeker. ..

Baharın suları soğuk diye zavallı Gayşe dayanamaz,
Bitap düştüğünden kolunu atıp yüzemez.

Gayşe abla suya düştü, diye çocuklar koşuşur,
Zavallı Gayşe akıp giden çalılara tutunur.

Bata çıka akıp gitti altmış arşın arası, Gayşe
suya düştü denince, koşup gitti anası.

İdil dağı başlarında açık kapısı bir dükkân,
Bu dükkandan koşup gitti, Gayšem, diye bir yiğit.

O yiğidin gözü bir tek Gayşe 'de imiş,
Gayşe ile evlenecek yiğit kendisi imiş.

Varınca akıllı genç, battığı yeri gözler,
Tevekkül turup suya girip, dalıp dalıp arar.

Zavallı yiğit ^ok arayıp da bitap düştü,
Sevdiğini araya araya, canından ayrıldı.

Akıllı yiğit Gayşe kızı almak için mal vermiş,
Ölsem de bir göreyim diye suda can vermiş.

Aşık maşuk birbirine kavuşmadan kaldılar,
Takdir böyle imiş, ikisi de başı suya verdiler.

Nasıl da talihsiz bir ölüm büyüyüp yetişmişken,
İkisi de suda öldü, düğün olmasını beklerken.

Aşık Kâmil imiş yiğit, esirgememiş malını da,
Sonunda sevdiği için esirgememiş canını da.

Gayşi ile genç yiğidi suda arayıp aldılar,
Bunu görüp köy halkı hepsi hayrette kaldılar.

BALAMIŞKINBEYİTİ

Balamişkin akıp gitmiş Kara İdil boyunca,
Ağabeylerimi, yavrularımı göremedim doyunca.

Benden kalan saatimi çocuklarıma verin,
Aziz anam, aziz yavrum, hakkınızı helâl edin.

Miskın elma aldırmış misafirlerin aşına,
Kimler sebep olmuş ki, bu biçare başına.

Galiev'in bedeninde Balamişkin'in ticareti,
Su üstünde çürüyüp gitti Balamişkin 'in bedeni.

Balamişkin 'in eşyaları kendisi ölünce satılmış,
Postahaneden aşağı Balamişkin vurulmuş.

İŞNA BEYİTLERİ / İŞNA BEYİTLERİ

BİRİNCİ BEYİT

Tarih min de sigiz yüz de tuksanınçı senede,
Tugız avıl degva kıldı ışna ciri hakkında.

Gubirnatur kiledir kulukul şaltıratıp,
Balıkçılar yügirip çıktı kulların kaltıratıp.

Gubirnatur midali kuyaşka karşı yaltırıp,
Gubirnatur kilip kirgeç, Balıkçılar kaltırıp.

Ristanşçiknmbusagası dübir-dübir itedir,
İşna ciri hakkında başlar Sibir kitedir.

Balıkçının uramı biz yürmege tar buldı,
Gaziz balam, gaziz ciftim bir kürmege zar buldı.

Biznin artta buva bar, mamık kalpak yuvalar.
Barmas idim Tetişke, kumanda bilen kuvalar.

Gubirnatur kiledir, ciz baraban kaktırıp.
Gumer,sina neler buldı, bizni munda yaptırıp.

Ulı yuldan sudlar kile, bar da Kazan sudları,
İşna cirin çeçmegiz, başka çitti utları.

Biz İşnaga mingenimiz, zimlimirni kuvarga.
Suldat kumandası kile üzibizni kuvarga.

Balıkçının uramı tugay-tugay eylengen,
İşna cirin birir idik, indi başlar beylengen.

Biş yüz suldat kiledir Balıkçının iline,
Yigirmi biş kişininin bugay tüştü biline.

Gubirnatur kiledir, kazakları artında,
Balıkçılar Sibir kitti işna ciri hakkında.

İşna cirine mibdik biz, üç avıl birge cıyılıp,
Balıkçılar suglaç buldı, üç avıl birge cıyılıp.

Balıkçıdan çuukkanda karadım bir kayırılıp,
Tugan-üsken cirlerden kitebiz le ayırılıp.

Tetiştegi kazarmanı akbur bilen burlagan,
Kileymeli baganani Şem-Balıkçılar urlagan.

Ey uydılar - uydılar, uyga kibin kuydılar,
Şem-balıkçı sarıkların suldatlar kilip suydılar.

Hemidulla kapkasın cil küterip atmasın, Suldat
kumandası kile, Balıkçılar kaçmasın.

Nasıyr baynın terezesi timir tügil, pıyala,
Balıkçılar bazarga bara, Bulm-Balıkçıdan uyala.

BİRİNCİ BEYİT

Tarih bin sekiz yüz doksan senesinde
Dokuz köy tartıştı İşna yeri hakkında.

Vali gelir çan çaldırıp,
Balıkçılar koşup geldi elleri titreyip.

Valinin madalyası güneşe karşı parlar,
Vali gelince, balıkçılar titrer.

Gardiyanın eşiği gübür gübür eder,
İşna yeri uğruna başlar Sibiryaya 'ya gider.

Balıkçının sokağı bizim yürümemize dar oldu,
Aziz yavrumu, aziz eşimi görmek zor oldu.

Bizim ardımızda su bendi var, yünlü kalpak yıkarlar,
Gitemez idim Teteş 'e müfrezeyle gönderirler.

Vali gelir demirden trampet çaldırıp,
Gömer, sana neler oldu, bizi buraya kapatıp.

Ulu yoldan mahkeme heyeti gelir, hepsi Kazan hakimleri,
İşna toprağını dağıtmayın, başımıza çıktı ateşleri.

Biz İşna 'ya çıktık, kadastrucuyu tutmaya,
Asker bölüğü gelir bizi tutmaya.

Balıkçı'nın sokağı kıvrım kıvrım gidermiş,
İşna yerini verir idik, artık başlar bağlanmış.

Beş yüz asker gelir Balıkçı iline
Yirmi beş kişininin pranga vuruldu beline.

Vali gelir, jandarması ardında,
Balıkçılar Sibiryaya 'ya gitti İşna yeri uğruna.

İşna yerine çıktık biz, üç köy toplanıp,
Balıkçılar barış yaptı üç köy toplanıp.

Balıkçı'dan çıkarken baktım bir dönüp,
Doğup büyüdüğümüz yerlerden gideriz ayrılıp.

Teteş 'teki kışlayı kireçle boyamış,
Mühürlü direği Şem-Balıkçılar çalmış.

Ah oydular oydular kuyuya saman tıktılar,
Şem-Balıkçı koyunlarını askerler gelip kestiler.

Hemidulla kapısını yel kaldırıp atmasın,
Müfrezeler gelir balıkçılar kaçmasın.

Nasıyr Ağanın penceresi demir değil, cam,
Balıkçılar pazara gider, Bolın-Balıkçı 'dan utanır.

Kızlar yavlık yuvalar, karınan kızıl buyavlı,
Biş yüz suldat arasında Şem-Balıkçı bugavlı.

Tetiştegi kazarmanı akbur bilen burlagan,
Balıkçının, hatınların suldatlar kilip hurlagan.

Yügirip çıktım uramga, ugan kirni yuvarga,
Suldat kumandası kile Balıkçını kuvarga.

Gumir bara Kazanga, zimlimirni alirga,
Padişadan prikaz kilgen, mümkün tügil kalirga .

İndirçinm uramina altı avıl cıyılğan.
Suldat kumandası kilgeç, Balıkçılar tıyılğan.

Gubirnatur kiledir/ biş yüz suldat aldırıp,
Balıkçılarm alıp kitti, tünle funar y andırıp.

Balıkçılar süleşe iken: cirler kitti eremge.
Suldatlarga nasıyp iken bazlardagı berengi.

Balıkçının hatınları avıl sayın kaçtılar.
Biklep kıtken ızbaların suldatlar kikip açtılar.

Balıkçının beyiti gubirnaga ceyildi,
Bulgayırlar süzi bilen gaziz başlar cuyıldı.

Biyik tavnın başında burulup usken bir buğday,
Tugan-üşkem cirlerden ayırdı la bir huday.

Hemidullanın kük aygırı yüz tenkelik bar iken,
Kürmegenge kürsetmesin, ristan kiyimi tar iken.

Suldatlar tura karavıl tire-yaktan kaçmaska,
Hemidulla tulıp birgen Mühemmetcanga eytmeske.

Hemidulla tuvar tüyi, iki kulı talmasın,
Üç aygırın birsen de, mümkün tügil, kalmassın.

Şem-Balıkçı suvında iki-üç tirmen bar iken.
Hemidulla malayı ni sebepten kala iken?

Şem-Balıkçıga ahun kilgen, üç avımı ügütlüy,
Şem-Balıkçılar ışanmıy, ul ahunga "julik" diy.

Nasıyp suldat kaşında, kamçat Bürki başında,
Nasıyp suldart tizlengen gubirnatur karşıında.

Bu işimiz kitti biznin patşa bilen sinatka.
Gubirnatur kilip kirgeç, kıynattı bizni suldatka.

- Gumir, kaya barasın?- Kazan digen kalağa;
Altı yıllar yürüymiz, Şem-Balıkçı tüşti cefaga.

Şem-Balıkçı kütüvin ruşçaga kudılar,
Biş yüz suldat kile digeç, sığırların suydılar.

Nasıyp baynın atları tavga karşı dulıydır,
Nasıyp digen bay kişi gubirnaturga yığılıdır.

Kızlar şallarını yıkarlar, kandan da kırmızı boyalı,
Beş yüz asker arasında Şam-Balıkçı prangalı.

Teteş 'teki kışlayı kireçle boyamış,
Balıkçı 'nın kadınlarını askerler gelip incitmiş.

Koşup çıktım sokağa, çamaşır yıkamaya,
Müfreze gelir, Balıkçıyı tutmaya.

Gömer gider Kazan'a, kadastrocuynu almaya,
Çardan emir gelmiş, imkan yok kalmaya.

Harmancının sokağına altı köy toplanmış,
Müfreze gelince, Balıkçılar durulmuş.

Vali gelir beş yüz asker aldırıp,
Balıkçıları alıp gitti, geceleyn fener yakıp.

Balıkçılar konuşmuş: Yerler gitti boşuna,
Askerlere nasıypmış ambardaki patates.

Balıkçı 'nın kadınları köy köy kaçtılar,
Kilitledikleri damlarını askerler gelip açtılar.

Balıkçı'nın beyiti bölgeye yayıldı,
Bulgayırların sözü ile aziz başlar yok oldu.

Yüce dağın başında burulup büyümiş bir buğday,
Doğup büyüdüğüm yerlerden ayırdı yüce Hüda.

Hemidulla 'nın gök aygırı yüz kuruşlur varmış,
Görmemiş göstermesin, kaftan giysisi darmış.

Askerler tutar nöbet, etraftan kimse kaçmasın,
Hemidulla mal vermiş Mühemmetcan 'a, ki söylemesin.

Hemidulla mal yığar, iki elin yorulmasın
Üç aygırını versen de mümkün değil, kalamazsın.

Şem-Balıkçı suyunda iki üç değirmen varmış,
Hemidulla oğlanı ne sebeple kalırmış? ,

Şem-Balıkçı 'ya molla gelmiş, üç köye öğüt verir,
Şem-Balıkçılar inanmaz, o molla "dolandırıcı" der.

Nasıyp asker karşısında, kamçat şapka başında,
Asker Nasıyp diz çökmüş vali karşısında.

Bu işimiz gitti bizim Çar ile meclise,
Vali gelince, dövdürdü bizi askere.

-Gömer nereye gidiyorsun? Kazan adlı şehre,
Altı yıldır yürürüz, Şem-Balıkçı düştü cefaya.

Şem-Balıkçı 'nın sürüsünü koruya kovdular,
Beş yüz asker gelir diyince, sığırlarını kestiler.

Nasıyp Bey'in atları dağa karşı kişner,
Nasıyp adlı bey valiye ağlar.

Şem-Balıkçı kırının kızıl balçık taşığı,
Zimlimirni kuganda Mühemmetcan Kıyık başlığı.

İRte turgaç zimlimiri kıyımnerin kiyine,
Suldat kumandası kilgeç, altı avıl küyine.

Zimlimir bara cir kiserge, - batır, agay, atları;
Gubirnaturga tizlengen Şem-Balıkçı kartları.

Yekşembi kün kiç bilen dürt bağana utırtkan;
Hemidulla, yüzi karal üç avımı kutırtkan.

Nasıyp suldat bay kişi, yüz yumırka cıydırgan.
İM suldat çaya iken, kisege niçik sıydırgan.

Nugman mulla atları kuru ulak kimire,
Zinhar, kartlar, kilişigiz, dip, Nugman mulla tilmire.

Şem-Balıkçınm azığım suldatlar kilip aşagan,
Yekşembi kün cir kiskende bir hatın çıgıp karagan.

Şem-Balıkçı kırının kızıl çamur taşığı,
Kadaastrocuyu kovarken Mühemmetcan Kıyık reisi.

Erkenden kalkınca kadarstrocu giysilerini giyindir,
Müfreze gelince, altı köy yanar tutuşur.

Kadaastrocu gider yer bölmeye, cesir, ağa, atları;
Valiye diz çökmüş Şem-Balıkçı ihtiyarları.

Pazar günü geceleyin dört darağacı diktirmiş,
Hemidulla, yüzü kara, üç köyü tahrik etmiş.

Asker Nasıyr zengin kişi yüz yumurta toplatmış,
İki asker pek hünerli cebine nasıl sığdırmış.

Nogman molların atları kuru yalak kemirir,
Zinhar, ihtiyarlar anlaşıp diye Nogman molla çırpınır.

Şem-Balıkçı 'nın azığımı askerler gelip yemiş, Pazar
günü ekin biçerken bir kadın çıkıp bakmış.

SAK-SUK BEYİTLERİ / SAK-SOK BEYİTLERİ

BİRİNCİ BEYİT

Medreselerde kitap kiştesi, Sak
bilen Suknm beyitin iştesi.

Medreselerde pıyala işik, Sak
bilen Suknm beyitin işit.

Enkey urıştı timir uk için,
Enkey urıştı bigrek yuk için.

Cimner taşıyır kuşlar basudan,
Enkey kargadı bizni açudan.

Samuvar kuydı, çeyier içildi,
İçip bitirgeç, kargap uçırdı.

Yafta tunımnı butak yırtkandır,
Gumirim bitkenge, nefsim tartkandır.

Etkey kaldırdı, üyde tursm, dip,
Enkey kargadı, Sak-ök bulsın, dip.

Kıybla yanınnan çiller isedir,
Biznin rızıkını enkey kisedir.

Bardık urmanga, cıydık karlıgan,
Biz yetimnemi enkey kargagan.

Tüşkendir bizge enkey kargışı,
Üzibiz tungançı tekdir yazmışı.

Enkey kargagaç, Sak-Suk buldık biz,
Bu dünyalardan gıybret aldık biz.

Su buylarmda bik
\üp yürdik biz, dünya gizdik biz.
Sak-Suk bulgaçtın,

BİRİNCİBEYİT

Medreselerde kitap rafı, Sak
ile Sok'un işitin bey itini.

Medreselerde cam pervaz,
Sak ile Sok'un beyitini işit.

Anacığım vuruştı demir ok için,
Anacığım vuruştı pek de yok için.

Yemler taşır kuşlar tarladan,
Anacığım ah etti bize öfkeden.

Semaver koydu, çaylar içirdi,
İçip bitirince, ah edip uçurdu.

Yeni elbisemi budak yırtmış,
Ömrüm biterken, nefsim çekmiş.

Babam bıraktı, evde dursun diye,
Anam ah etti, Sak-Sok olsun diye.

Kıble yönünden yeller eser,
Bizim rızıkımızı annem keser.

Gittik ormana, topladık yemiş,
Biz yetimlere annem ah etmiş.

Düşmüş bize ana ahi,
Biz doğmazdan alın yazgısı.

Anam beddua edince, Sak-Sok olduk biz,
Bu dünyadan ibret aldık biz.

Su boylarına pek çok gittik biz,
Sak-Sok olunca, dünyayı gezdik biz.

Çıktık basuga, urak urırğa,
Huday yazgandır, şulay bulırğa.

Kistim par narat yana ızbaga,
İki küzimdin kanlı yeş aga.

Su huylarında bala ürdekler,
İski tüşkende üzile üzekler.

Aklı külmekni tuya kiymedim,
Gazız enkemni tuya kürmedim.

Bir yıl tulgançı kaytam dip yürdim,
Bir yıl tulgaçtın ümitni üzdim.

Urmıbiz urman, ikibiz rujan,
Kavışu yuk bizge, enkey kargagan.

Üygen kibenni diler tarata,
Kavışabız diğec, hezir tan ata.

Kuyaş çıkkanda kan tula küzge,
Kıymet künsiz kavışu yuk bizge.

Bardım urmanga, kistim par kayın,
Gazız enkemni sagınam İcün sayın.

Mamık işlepe alıp kaytıgız,
Enkeyni kürgeç, selam eytigiz.

Yangır yavadır, enkey, başıma,
Yılap kilkdik biz, enkey, karşıma.

Enkey cılıdır "nik kargadım" dip,
Sak-Suk yürüydür, harap buldık, dip.

Bardım urmanga, çilekler pişgeç,
Enkey yılıdır, isine tüşkeç.

Kara karlıgaç, sarı sandugaç,
Enkey, yılama, üzün kargagaç.

Kalğan kiyimni alıp kuvarsın,
İsine tüşkeç, alıp isnersin.

Bik küp yılasan, kitapka kara,
Bizni sagınsan, Sak-Sukka kara.

Kitap ukırsın, gıybret alırsın,
Kuşlar ütkende, enkey, karap kalırsın.

İmizgen sütke, enkey, ürsene,
Kıyamet künde bahıl bulsana.

Gazız enkeyim, bir süz eyteyim,
Behillik birsen, üyge kaytayım.

Mamık işlepem cilge uçırdım,
İki balamni kargap uçırdım.

Çıktık tarlaya, orak sallamak için,
Mevlam yazmış böyle olmak için.

Kestim bir çift çam yeni dam için
İki gözümde kanlı yaş akar.

Su boylarında yavru ördekler,
Akla düşünce yanar yürekler.

Ak gömleği doyunca yiyemedim,
Aziz anacığımı doyunca göremedim.

Bir yıl dolana kadar dönerim diye çıktım,
Bir yıl dolunca ümidimi kestim.

Yerimiz orman, ikimiz kardeş,
Kavuşmak yok bize annem ah etmiş.

Yığılmış otları yeller dağıtır,
Kavuşuruz deyince, o an tan atar.

Güneş çıkınca kan dolar göze,
Kıyamet günü gelmeden kavuşmak yok bize.

Gittim ormana, kestim bir çift kayın,
Aziz anacığımı düşünürüm her gün.

Dokuma şapka alıp dönün,
Anayı görünce, selam edin.

Yağmur yağar, anne, başıma,
Ağlayıp geldik biz, anne, karşıma.

Anam ağlar "Niye lanet ettim ? " diye,
Sak-Sok yürür'harap olduk diye.

Gittim ormana, çilekler olunca,
Anam ağlar akla gelince.

Kara kurlangıç, san bülbül,
Ana, ağlama, kendin lanet edince.

Kalan giysiye alıp koyarsın,
Aklına düşünce, alıp koklarsın.

Eğer çok ağlarsan, kitaba bak,
Bizi düşünürsen, Sak-Sok'a bak.

Kitap okurken, İbret alırsın,
Kuşlar öterken bakıp kalırsın.

Emzirdiğin süte, anne, üflesem
Kıyamet gününde hakkını helal etsene.

Aziz anacığım, bir söz söyleyeyim,
Hakkını helal edersen, eve döneyim.

Dokuma şapkamı yelde uçurdum,
İki yavruma ah edip uçurdum.

Mindim butakka, karadım yak-yakka,
İki balamı kargadım yukka.

Ceygen ceymemnin kaldı yartısı,
İki balamın kalmadı birisi.

Mimli mufUansın, zarlı sargaysın,
Balan uçırdıfi, kimge yılarısın.

Medrese-mescid, pıyala ışık,
Sak bilen Suknm beyitin işit.

Tüşkendir bizge enkey kargışı,
Anadin tuğaç, tekdir yazmışı.

İdil buymda diriğiz kamışı,
Kara urmanda Sak-Suk tavışı.

Sarı külmegim hiç te kiymedim,
Üyden çıkıkanda, sav bul, dimedim.

Cey künnlerinde sayrıy sandugaç,
Enkey, yılama, üzün kargagaç.

Yaktı dünyanı kürmiy kalabız,
Kargadı bizni gaziz anabız.

Etkey kaldırğaç, üyde kaldık biz,
Enkey kargagaç, Sak-Suk buldık biz.

Su huylarında balalı ürdek,
İsimi tüşkeç, üziledir üzek.

Altı yeşlerde birge yürüdük biz,
Cidi yeşlerde Sak-Suk buldık biz.

İşik aldmda cıktım par kara at,
Enkey kargagaç, yarıldı kanat.

Bardım urmanga, sayrıy sandugaç,
Huşlarım kitti izlep bulmağaç.

Kuz yeşlerimnin kaldı yartısı,
İki balamın kalmadı birisi.

Enkey, tukmaçm üzün küp ittin,
Etkey kaytkançı bizni yuk ittin.

Etkemiz kaldı biznin meçitte,
Biz tilmirebiz ikimiz çitte.

Yeşil putamı urıy bilmedim,
Üyden çıkıkanda, sav bul, dimedim.

Enkey, kir yudın sunin buymda,
Sak-Suk bulır dip yuktur uyında.

Bardım urmanga, bastım balanga,
Balam kıkıra, kara urmanda.

*Çıktım dala, baktım sağa sola,
iki yavrumu kargışladım boşu boşuna.*

*Açtığım hamurun kaldı yarısı,
İki yavrumun kalmadı birisi.*

*Dertli dertlensin, acılı sararsın,
Yavrunu uçurdun, kime ağlarsın.*

*Medrese mescit, cam pervaz,
Sak ile Sok'un beyitini işit.*

*Düşmüş bize ana bedduası,
Anadan doğunca, alın yazısı.*

*İdil boyunda deniz kamışı,
Kara ormanda Sak-Sok sesi.*

*Sarı gömleğimi hiç giyemedim,
Evden çıkarken, elveda diyemedim.*

*Yaz günlerinde şakır bülbül,
Anne, ağlama, kendin kargışladın ya.*

*Aydınlık dünyayı görmeden kalırız,
Kargışladı bizi aziz anamız.*

*Babam bırakınca, evde kaldık biz,
Yaz günlerinde yalnız yürüdük biz.*

*Su boylarında yavrulu ördek,
Aklıma düşünce, yandı yürek.*

*Altı yaşlarında beraber yürüdük biz,
Yedi yaşlarında Sak-Sok olduk biz.*

*Kapı önünde arabaya koştum bir çift kara at,
Ana kargışlayınca, peyda oldu kanat.*

*Gittim ormana, şakır bülbül,
Aklım gitti arayıp bulamayınca.*

*Göz yaşlarımın kaldı yarısı,
İki yavrumun kalmadı birisi.*

*Anne, hamur aşını sen çok ettin,
Babam dönesiye bizi yok ettin.*

*Babamız kaldı bizim mescitte,
Biz acı çekeriz ikimiz dışarıda.*

*Yeşil kuşağımı bağlayamadım,
Evden çıkarken, elveda diyemedim.*

*Ana, çamaşır yıkadın su boyunda,
Sak-Sok ohur diye yoktur fikrinde.*

*Gittim ormana, bastım çalıya,
Yavrum bağırır, kara ormanda.*

İşik aldım da imen dugası,
Etkey, yılama - enkey dugası.

İlikki künni ikev uynadık,
Enkey kargar dip, biz uylamadık.

Enkey kargadı, etkey, bildirimi?
Turınnan uçtık, etkey, kürdifimi?

KİNCİ BEYİT

Dünyada niler bulmıy, bendeler niler kürmıy,
Bendenin kürgen işi tekdirden tısta yürmıy.

İki iğiz ir bala, birevge alla birgen,
Behitsiz bulgan alar, gumirge hesret kürgen.

Balalar yılap süyliy başından utken işni,
Hesret bilen mufıayışıp, tügeler küzden yeşni,

Anadin tugan idik, ilde de turgan idik,
Kişi de bulırbız dip faraz da kurgan idik.

İkevlep uynar idik, sularga çumar idik,
Küp vakit üyge kaytmıy, bakçada kunar idik.

Biz üyge kaytmaganda izlep te tapmaganda,
Açulana idi enkey, küfüli tartmaganda.

Şayanlık naçar iken, buzıklık basar iken, Ata-
ana kargışları bik mehrüm yasar iken.

Kün de izliy bizni enkey uynarga çıkkan cirden,
Hurlanıp izlevinnen kargıy da kuya birden.

Yeşibiz altılarda, gakılıbız yartılarda,
Yürmegiz, balalar, dip eyte idi şaktıylar da.

Hudaydin miken yazmış, alabız kün de kargış,
Her künni kargagam barı da bizge barmış.

Enkeynin kargavı hak bulganga - bizge sabak,
Yüriniz, diy, veyran bulıp, gumirge Suk bilen Sak.

Etkebiz yakın küre, anı da munı bire,
Enkebiz, katı rencip, kargıy da çitke süre.

Bir künni uynap yürdik, kiç bilen üyge kirdik.
Tün buyı kargadı enkey, irte üzibizni kuş kürdik.

Karıybız bir-biribizge, yeş kile küzibizge,
Kiç bilen kuş bulganbız, is kite üzibizge.

Etkebiz irte turdı, üyinde kuşlar kürdi,
"Bu nindi kuşlar"? diyip, heyranga kalıp turdı.

Enkey bildi ahırdan, balaları kuş bulgan,
Etkeyge süylep birdi - rencip bedduga kılğan.

Kapımın önünde meşeden hamut,
Baba, ağlama, ana duası.

Önceki gün ikimiz oynadık,
Anamız ah eder, diye, biz düşünmedik

Anam beddua etti, baba bildin mi?
Ağacından uçtuk, baba, gördün mü?

İKİNCİ BEYİT

Dünyada neler olmaz, kullar neler görmez,
Kulun gördüğü şeyler, kaderin dışında olmaz.

İki ikiz erkek çocuk birine Allah vermiş,
Talihsiz olmuş onlar, ömrünce hasret görmüş.

Çocuklar ağlayıp söyler başından geçen şeyi,
Hasret ile kederlenip, dökerler gözden yaş.

Anadan doğmuş idik, sılada da kalmış idik,
Adam oluruz diye hayal de kurmuş idik.

Beraber oynar idik, sulara dalar idik,
Çok vakit dönmez, bahçede kalır idik.

Eve dönmediğimizde, arayıp da bulamayınca,
Öfkelenirdi anam, içi kaldırmayınca.

Haylazlık fena imiş, yaramazlık basar imiş,
Ana-baba ahi pek mahrum eder imiş.

Her gün arar bizim anam oynadığımız yerde,
Öfkeyle aradığından ah eder bizi bir den.

Yaşımız altılarda, aklımız yarılarda,
Yapmayın çocuklar der idi birçokları.

Hüda'dan mıdır takdir, her gün alırsız kargış,
Her gün kargış sadece bize varmış.

Ana ahi hak olduğundan oldu bize ders,
Viran olup yaşayın, olup Sok ile Sak diye.

Babamız yakınlık gösterir, onu bunu verir,
Anamız, çok üzülüp, yanından uzaklaştırır.

Bir gün oynayıp gezdik, akşamleyin eve girdik,
Gece boyu lanet dedi ana, sabah kendimizi kuş gördük.

Bakıyoruz birbirimize, yaş gelir gözümüze,
Akşamleyin kuş olmuşuz, şaşırıp kaldık kendimize.

Babamız sabah kalktı, evinde kuşlar gördü,
"Bunlar ne kuşu?" diye hayrette kaldı.

Anam anladı, sonradan, çocukları kuş olduğunu,
Babama anlattı kızıp beddua ettiğini

Uyladık, bu kargışlar birazdan biter, diyip,
Ahırda ümit üzdük, gumirge kiter, diyip.

Sagınabız üyni kün de, kurkabız uzun tünde,
Havada - yırtkış kuşlar, büriler yüriy cirde.

Karangı urman içi, kük kükrep yesin yeşniy,
Davıl çıgıp, urman gürlü, kar-yangır yava başlıy.

Cil-davıl küterilgeç, ayırıldık iki yakka,
Kargışnm süriminnen eylendik Sakka- Sukka.

Tan atıp kün yaktırsa, arabız yırak turdı,
Biribiz "Sak" digende, biribiz "Suk" kışkırdı.

Kuyaşnıfı batuvınnan tutınabız kışkıırırğa,
Tekdirde yaman yazgan, bulmıdır içkınıırğa.

Tavışbız Sak bilen Suk, helibizni bilüçi yuk,
Kışiden kuşka eylengeç, gumirler üte büyük.

Kışkıırıp kara-karşı, kavışabız digen çakta,
Yaktılık bilinedir şul kuyaş çıkkan çakta.

Buladır iki arabız kuyaş çıkkaç bik yırak,
Kavışabız digen çakta tan bilen bula firak.

Sak ta Suk kışkıırabız, yugalğan bizde behit,
İki arada tav buladır kavışabız digen vakit.

Herkimge gıybret bu hel, almasın kargış şulay,
Kargıştan kavışular dünyada kala bugay.

İgizek iki rügan, ikibiz ki yakta, İştiken yılap
kite Sak ta Suk digen çakta.

Kamışlar suga batmıy, kargışlar kiri kaytmıy,
Kargagan ata-ana kaygısız güilde yatmıy.

Ata-ana dugasın tüşmiy dip uylamamız,
Nefiske irik birip, uyında uynamamız.

Balalar şayarmamız, anağa karışmağız,
Yürigiz adem bulıp sıfatnı alışmağız.

Balalar hesretin kürgen, adaşıp çitte yürüen
Ademge gıybret için, ukısm küzi kürgen.

Dimegiz: "Yuknı yazgan!" - çıkarıp yalğanlıkka,
Çın iş diyip süylene kartlardan kalğanlıkka.

*Düşündük bu ahlar daha sonra biter, diye,
Sonunda ümit kestik, ömür boyu sürer diye.*

*Düşünürüz evi her gün, korkarız uzun gecede,
Havada yırtıcı kuşlar, kurtlar dolaşır yerde.*

*Karanlık ormanın içi, gökten gök şimşek çakar,
Fırtına çıkıp, orman gürler, kar yağmur yağmaya başlar.*

*Rüzgâr fırtına çıkınca, ayrıldık iki tarafa,
Beddua yüzünden dönüştük Sak-sok'a.*

*Tan atıp güneş parlarsa, aramız uzak kaldı,
Birimiz "Sak" derken, diğërimiz "Sok" bağırdı.*

*Güneşin batmasından başlarız bağırmaya,
Mevlam kötü yazmış, bundan kaçılmaz.*

*Sesimiz Sak ile Sok, halimizi bilen yok,
İnsandan kuşa dönüşünce, ömürler geçer boşta.*

*Bağırıp karşılıklı, kavuşuruz derken,
Aydınlık bilinir şu güneş çıkarken.*

*Olur ikimizin arası güneş çıkınca pek uzak,
Kavuşuruz derken tan vakti olur ayrılık?*

*Sak, Sok diye bağırırız, yokmuş bize baht,
İki arada dağ olur kavuşuruz derken.*

*Herkese ibrettir bu hal, etmesin beddua böyle,
Bedduadandır kavuşmalar dünyada kalır böyle.*

*İkiz iki kardeş, ikimiz iki tarafta,
İştien ağlamaya başlar Sak, Sok dendiğinde.*

*Kamışlar suya batmaz, beddualar geri dönmez,
Ah eden ana baba rahat kabirde yatmaz.*

*Ana baba duası tutmaz diye düşünmeyin,
Nefsinize düşkün olup, oyunda oynamayın.*

*Çocuklar yaramazlık yapmayın, anaya karşı gelmeyin,
Yaşayın insan olarak, karakteri değıştirmeyin.*

*Çocuk eziyeti çeken, şaşırıp gurbette gezen,
İnsana ibret için, o kusun gözü gören.*

*Demeyin: "Olmamış şey yazmış!" çıkarıp yalana,
Gerçek diye söylenir büyüklerden kalana.*

Etkebiz yeş tügedir kuş bulganbalalara,
Kiterler bular, diyip, urmanga-dalalara.

Tilmirip karıybız biz etkeynifi küz yeşine,
Kızganabız da kunabız başına, iribaşına.

Yüriybiz üyde uçıp, kuş bulıp kanat saçıp,
Sehrega uçar idik, bulmydır ışık açıp.

Enkey de ükinedir tiyişsiz kargavma,
Yeş içre kan tügedir balasız kalğanına.

Eytedir: "Bir de yukka kargadım balalarını,
Ez gine kurkırtırğa tiledim min alarm.

Küresin tun kilgen kabullık segatine,
Balalardin mehrüm kalıp yanarga kaygı utına.

Mini bilgenner bulay balam kargamasm,
Balağa kargış kargap, gumirge mehrüm kalmasın".

Kuş bulgaç, karap turdık, tilmirip heyran buldık,
Teş kine vakıtıbizda kargıştan veyran buldık.

Saginabız yeş gumirni, tuğanıbizni bişikte,
Sehrage uçarga dip, küzibiz gil işikte.

Enkey ükinip süyliy, etkey ükirip yılıy,
Bizge de kilip çitti gumirmin cidi yılı.

Cidige çıkkan çakta işikten yurtka çıktık,
Kuş bulu hesretinnen bigrek küp kaygı yuttık.

"Bulğız behil!" - diğeç, küzibiz yeşke tuldı,
Urmanga uçıp kitkeç, küftüler başka buldı.

Urmanga barıp çittik, türlü kuş sayrıy anda,
Kuşlar da kızgandılar biz mufü sayraganga.

Etkebiznifi yurtmda bik rehet yeşiy idik,
Enkeynift hezirlegen yahşi aşın aşiy idik.

Urmanda ağaçlardan çüpliyyız kurt ta büri,
Tekdirler yaman yazgaç, rızıklar şulay yüriy.

Nice künergeçe yürdik, kaytırbız diyip ilge,
Kaytsak ta bir fayda yuk, gumirler üte cilge.

Yılıyız biz arıgançı eniynifi kargışınnan,
Kutılıp bulmy indi tekdimin yazmışınnan.

Kaytkanda, etkey kürip, yılıydır ahlar urıp,
Kitebiz urmannarga avılda biraz turıp.

Enkey de yılıy-yılıy küzleri kürmes buldı,
Bizge de üyge kaytu bir fayda birmes buldı.

Ata-ana dünya kuydı, kaldık biz kuşlar bulıp,
Yüriybiz urmannarda yüzlerini yeşer yuvıp.

*Babamız yaş döker kuş olan çocuklara,
Giderler bunlar, diye, ormana kırlara.*

*Acıyla bakarız biz babamın göz yaşına,
Acıyıp konarız başına, omuzuna.*

*Dolaşırız evde uçup kuş olup kanat çırpıp,
Sahraya uçar idik, gidemiyoruz kapıyı açıp.*

*Anam da pişman olur boş yere ah etti diye
, Göz yaşı içinde kan döker çocuksuz kaldı diye.*

*Der: "Boş yere ah ettim çocuklara,
Azıcık korkutmak istedim ben onları.*

*Anlaşılan denk gelmiş kabul saatine,
Çocuklardan mahrum kalıp yanmak hasret ateşine.*

*Beni görenler böyle çocuğa ah etmesin,
Çocuğa ah edip, ömür boyu mahrum kalmasın.*

*Kuş olunca, bakıp durduk, acı çekip aklımızı yitirdik,
Gencecik çağımızda bedduadan viran olduk.*

*Düşünürüz küçüklüğümüzü, yattığımızı beşikle,
Dışarıya uçar diye, gözümüz hep kapıda.*

*Anam hayıflanıp söyler babam ağlayıp sızlar,
Biz de vardık ömrün yedinci yılına.*

*Yedi yaşına girerken kapıdan eve çıktık,
Kuş olma hasretinden pek çok dert çektik.*

*"Helal edin hakkınızı!" deyince gözümüz yaşla doldu,
Ormana uçup gidince, gönüller başka oldu.*

*Ormana vardık, türlü kuşlar ötüşür orada,
Kuşlar da acıdılar biz kederli öterken.*

*Babamın evinde pek rahat yaşadık,
Anamızın hazırladığı güzel yemekleri yerdik.*

*Urmanda ağaçlardan toplarız kurt solucan,
Mevlam kötü yazınca, rızıklar böyle olur.*

*Nice günler dolaştık, döneriz diye sılaya,
Dönsek debir fayda yok, ömürler geçerboşa.*

*Ağlarız biz bitap düşesiye annenin lanetinden,
Kurtulmak olmaz artık alın yazısından.*

*Dönerken, babam görüp, ağlar dövünüp,
Gideriz ormanlara köyde biraz durup.*

*Anamın da ağlaya ağlaya gözleri kör oldu,
Bize eve dönmek de bir fayda vermez oldu.*

*Ana baba terketti dünyayı, kaldık biz kuş olup,
Gezeriz ormanlarda yüzleri yaşla yıkayıp.*

